

307127

ERDÉLY

HONISMERTETŐ FOLYÓIRAI

SZERKESZTETTE
DR. SZABÓ T. ATTILA

BCU Cluj / Central University Library Cluj

XXXV. ÉVFOLYAM

AZ ERDÉLYI KÁRPÁT EGYESÜLET ÉRTESÍTŐJE
KOLOZSVÁR-CLUJ

1938.

Cikkek, leírások, versek

	Lap		Lap
<i>Ady Endre</i> : Krisztus=kereszt az erdőn. Vers	1	<i>Mihalik Gyula</i> : Ki volt Kugy Gyula?	52
<i>Áprily Lajos</i> : Veletek vándorolatok. Vers	33	<i>Molnár Dani</i> levele gr. Kuún Gézáéhoz. Közli: <i>öTa</i>	18
<i>B. E.</i> : A bujdosó Lop=Nor ...	79	<i>Nagy Ödön</i> : A Vithavas.	76
<i>Bacsoni Géza</i> : A fehér hegyek világában	55	<i>Nyárády E. Gyula</i> : A Tordahasadék kevésbé ismert szépségeiről	121
<i>Balog Ernő dr.</i> : Az EKE működése 1937-ben	108	<i>Orbán Balázs</i> levele gr. Kuún Gézáéhoz. Közli: <i>Szfa.</i>	151
<i>Balogh Ernő dr.</i> : Búcsúbeszéd dr. Páter Béla koporsója felett.	102	<i>Orosz Endre</i> : Karácsonyi és újévi mondókák	80
<i>Beke Lajos</i> : Kimutatás az EKE 1937. évi működéséről. Táblázat	114	<i>Parádi Ferenc ifj. dr.</i> : Hogyan nem voltam a Blidáron	38
<i>Beke Lajos</i> : Kimutatás az EKE menedékházairól. U. a.	166	<i>Sáska László</i> : Afrikai levelek 43, 69, 103	103
<i>boa</i> : A Mount Everest	24	<i>Swoboda Ferenc</i> : A nagyvárosi természetjáró előkészítő gyakorlatai	153
<i>Brüll Emánuel</i> : A természetjárás magyar nyelve	9	<i>Szabó Bálint</i> : Húsvéti népszokások Nyárádszentimrén	116
<i>Brüll Emánuel</i> : Az ifjúság testi nevelése és a természetjárás.	65	<i>Szabó Géza</i> : „A mi dalaink”	17
<i>Czirják Károly</i> : Bucsecsi naplójegyzetek	162	<i>Szabó T. Attila dr.</i> : A „megcspás” két okleveles emléke	132
<i>Csefő Sándor</i> : A természetjárás a nevelés szolgálatában	34	<i>Szabó T. Attila dr.</i> : Karácsonytáji népszokások	88
<i>Demeter Gyula</i> : Kirándulás a Tamina-torokhoz. Közli: <i>H. J.</i> ...	15	<i>Szilády Zoltán dr.</i> : Találkozásaim a medvével	2
<i>Domokos Pál Péter</i> : Néprajzi jegyzetek a Siret partjáról	58	<i>Szfa.</i> : A hábonyi népi építkezés néhány emléke	19
<i>Haáz Ferenc</i> : Az EKE udvarhelyi „Hargita” osztályának megalakulása	22	<i>Tavaszy Sándor dr.</i> : Hogyan írjunk le egy kirándulást?	141
<i>Husz Ödön</i> : Hét nap a Magas Tátrában	143	<i>Tavaszy Sándor dr.</i> : Dr. Páter Béla († 1938. VI. 22.)	101
<i>Illyés István</i> : Tutajjal az Aranyos-Besztercén	155	<i>Tolvaly Erzsébet</i> : A szitakötés Székelykeresztúron	158
<i>Incze Lajos</i> : Udvarfalvi kurjantások	165	<i>Vass Erzsébet</i> : Karácsonyi népszokásainkból... ..	5
<i>Konsza Samu dr.</i> : „Erdélyi Tettek” (Tavaszy Sándor könyvének ism.)	148	<i>Xántus János ifj.</i> : Kászonszék 12	12
<i>Meysonier János</i> : A dévai Várhegy	7	<i>Záray Jenő</i> : Földrajzi alapismeretek természetjárók számára	83, 127 160

Egyesületi Élet

	Lap		Lap
A szerkesztői munka feladata...	171	Csiki osztályunk sí-kirándulásá-	
Aradi osztályunk a június 8-i		nak terve. <i>U. a.</i>	169
sportünnepen... ..	134	EKE tagok előadásai az Erdélyi	
Aradi osztályunk évi munkássága	96	Múzeum Egyesületben	61
Aradi osztályunk kirándulásai a		Halász Dezső halálos balesete ...	91
természetjárók napján	134	Hargita-osztályunk sí-kirándulásai	96
Az egyesületi jelvény viselésének		Kelemen Lajos választmányi tag	
engedélyezése... ..	169	60 éves	26
Az EKE alkotásai a Romániában	96	Külföldi vendégek a tordai-hasa-	
" " a Sí-szövetségben	61	déli menedékházban	61
" " központ elmaradt hűsvéti		Magatartásunk a menedék-	
kirándulásai	96	házakban... ..	61
" " előadásai központban	61, 171	Marosszéki osztályunk bekecsi	
" " központ kirándulásterve	170	kirándulása. <i>E. J.</i>	170
" " központ munkakirándu-		Marosszéki osztályunk kirándu-	
lásai. <i>Friedsam Gyula</i>	26	lásai. <i>E. J.</i>	26
" " tordai osztályának újra-		Marosszéki osztályunk mező-	
alakulása	60	havasi és mezőcsávási ki-	
" " új tagjai	134	rándulása. <i>E. J.</i>	135
" " választmányi gyűlése ...	25	Menedékházi kedvezmények	
Az „Erdély” fejlesztésének		szövetségi egyesületek tagjai	
akadályai	94	számára	134
Boksánbányai osztályunk mentő-		† Meysonier János. <i>T. S.</i>	122
tanfolyama	135	† Perzsa Ferenc emlékezete. <i>Merza</i>	
Bolyai-osztályunk évi közgyűlése	96	<i>Gyula</i>	168
Büdös-fürdői telekajándékozás az		Sí-kirándulások a Kisbánya-	
EKE számára	169	havásra	61
Csiki osztályunk sutai melegedő-		Sí-tanfolyam Csíkszeredában ...	25
házának befejezése	169	Sí-utak megjelölése a Bükkben	60
Csiki osztályunk sutai menedék-		Szertári tárgyak használatának	
háza. <i>Vámszer Géza</i>	25	szabályzata	25
Csiki osztályunk sutai nép-		Tavaszy Sándor dr. „Erdélyi	
ünnepélye. <i>U. a.</i>	169	tetők” című könyve	93
Csiki osztályunk sutai tea-		Tóth István fejlécei és záródíszei	60
estélye. <i>U. a.</i>	169	Utazási kedvezmények	133
		Válasz a „Turisták Lapja”-nak	171

	Lap
Új német kutatóraj a Himaláján	140
Új orosz északsarki kutatóraj...	31
Új vámházak építésének terve Romániában	140
Újabb alpesi film: Küzdelem a a Matterhorn körül	30
Vadliba-vadászat a Hortobágyon	29
Világkiállítás az Egyesült Álla- mokban 1939-ben	63

	Lap
Xántus János id. az Országos Ter- mészetvédelmi Bizottság tagja	136
Zerge-vadászat engedélyezése ...	136
*	
Keresztrejtvény a 11—12. sz. boríték- ján. B. Gy.-tól.	
Szerkesztői üzenetek az 1-10. számban.	

Képeink jegyzéke

	Lap
A bábonyi cinterenkapu szerke- zeti elemei	20
A bábonyi ref. egyház cinteren- kapuja	19
A Dochia menedékház a Csalhón	157
A Gutin csúcsa	41
A Gyilkostó távlati képe a Cohárdról	77
A Rozsály egyik sziklatornya ...	39
A Tordaihasadék térképvázlata ...	123
A tutaj „fedélzetén”	155

	Lap
Domborzati vázlatok	86, 87
Eszes Jankó bábonyi fazárai ...	21
Feketék dr. Sáska sátra körül ...	70
„Hegyek völgyek mögött” Kóta-melléklet	17
Kerparuvás csángó asszonyok ...	59
„Magos Déva vára”	7
„Májás hurka-fa” (kigelia) ter- mésével	73
Részlet a Tordaihasadékból ...	124

ERDÉLY

Krisztus-kereszt az erdőn.

*Havas Krisztus=kereszt az erdőn
Holdas, nagy, téli éjszakában:
Régi emlék. Csörgős szánkóval
Valamikor én arra jártam
Holdas, nagy, téli éjszakában.*

*Az apám még vidám legény volt,
Dalolt, hogyha keresztre nézett,
Én meg az apám fia voltam,
Ki unta a faragott képet
S dalolt, hogyha keresztre nézett.*

*Két nyakas, magyar kálvinista,
Miként az Idő, úgy repültünk,
Apa, fiú: egy Igen s egy Nem,
Egymás mellett dalolva ültünk
S miként az Idő, úgy röpültünk.*

*Húsz éve elmúlt s gondolatban
Off röpül a szánom az éjben
S amit akkor elmulasztottam,
Megemelem kalapom mélyen.
Off röpül a szánom az éjben.*

ADY ENDRE

Találkozásaim a medvével.

Igen kicsi fiú voltam még akkor, amikor először jutottam be a régi budapesti állatkertbe. A mostani főbejárat közelében volt a medveketrec; alig néhány lépésnyi vaskalítká és benne egy vén, koccos barnamedve. Jól emlékszem, mennyire megborzadtam panaszosan ordító hangjától és mégis megnéztem jó közletről. Meglepett, hogy milyen rövid a farka, milyen hatalmas szemfogak látszanak ki tátongó szájából, és azután mégis megsajnáltam. Alig volt 4—5 lépésnyi a sétahelye, ha körüljárta, újra meg újra megfordult, és amikor rövid hátsólábára támaszkodva fölágaskodott, valami emberiest láttam benne. Emberies volt a talpa, a kézszerűen ölelő két mellsólába és az előrenéző tekintete. Szinte elfelejtettem azt az öt-öt hatalmas karmot, amelyben ujjai végződtek.

Ekkor láttam először életemben Közép-Európa legnagyobb ragadozó állatát és ez az első látás volt legbiztosabb eszkööm a medve természetrajzi megismeréséhez. Minden későbbi tapasztalatom ehhez az első felejthetetlen emlékhez fűződik. Akármilyen bűzös volt az a szegény rab fenevad, mégis mindig érdekelt, és kerestem az alkalmat, hogy vele az ő szabad életében is találkozhasam. Akkoriban még Európának majdnem minden országában élt elvéve medve, de ma már igen megritkult, a Kárpátok legfélreesőbb erdősegeiben is ritkán találkozunk vele.

Egyszer az egész rokonságával megismerkedtem a világhírű Brit múzeumban, ahol földünk minden medvefaja ki van állítva. Itt tudjuk még, hogy medvefélék csak az északi félgömb világrészeiben élnek; Dél-amerikában, Afrikában — az Atlasz vidéket kivéve — és Ausztráliában nincsenek és régebben sem éltek medvék. Annál több fajuk van a legnagyobb kontinensen, Ázsiában. A mi Nemzeti Múzeumunk gyűjteményében is ott látjuk az érdekesebb alakokat, a kutyanagyságú maláji medvétől, az egyenlítő alatti Jáva- és Szumátra-sziget lakóitól kezdve az Északi sarkvidék óriási jegesmedvéjéig. Mentül északibb a hazájuk, annál nagyobb testűek, és mentül délibb, annál kisebbek. Ez a medvesorozat nagyon szépen megtanít az úgynevezett Bergmann-féle élettani törvényre, amely szerint a melegvérű állat testtömege nagyobbodásával védekezik a kisugárzás ellen. Minél nagyobb az állat, annál kisebb a test aránylagos főlshíne és annál kevesebb a kisugárzással szenvedett melegvesztesége. A kis maláji medve megfagyna a sarkvidéken, a nagy jegesmedve pedig már nálunk is alig tud megküzdeni a nyári meleggel, mert nem tudja kiadni a zömök testében fölhalmozódó meleget.

Az állatkert látogatói sokszor megkérdezik, hogy miért éppen csak az egy jegesmedve fehér színű. Sokan még ma is az úgynevezett mimi-krizálással, a színbeli alkalmazkodással magyarázzák ezt. Fehér környezetben, állandóan hóborította országokban valóban sok állat vette föl a környezet fehér színét. De újabban rájöttek, hogy ennek közelebbi oka is van. Például a jegesmedve bőrében jelentékeny szalonaréteg képződött és ez akadályozza meg azt, hogy a szőrszálakba az általánosan ismert festékanyagok bejuthassanak. Ugyanez az oka annak is, hogy sok más állatnak is fehér a hasa, mert ott van vastagabb szalonarétege. És ugyancsak a hízás magyarázza meg, hogy sok háziállatunk miért lett főbbé-kevésbé fehérszínűvé. Állatkertben tenyésztett medvéken is gyakran jelentkeznek világosabb színek, sőt a szófiai állatkertben fehér-tarkázatú erdei medvét is láttam.

A medve az állatkertben lomha állatnak látszik. Meredek háta, rövidebb hátsólába miatt nem látszik gyors futónak. Inkább a faramaszásban ügyeskedik, kivált amíg fiatal, de azért nem tanácsolom, hogy futva meneküljünk előle, ha megtámad. A patás és csülkös állat természetesen gyorsabban elmenekül, mert a medve tenyeres talpas-lába nem bírja sokáig a futást. A járását pedig az teszi nehézkesé, hogy cammog, vagyis egyszerre emeli a két jobb, majd meg a két ballábát, nem pedig váltogatva, mint a legtöbb négylábú.

Ezért kell aztán a táplálékszerzésben más eszközökhöz folyamodnia. Ha a kisebb, de fűgőbb ragadozók elhordják előle a zsákmányul kínálkozó állatokat, megelégszik az erdei gyümölcsökkel, mézzel és alkalomadtán a rovarfélék sem veti meg. Ez a félig növényevő életmód aztán hatást gyakorol a medve szervezetére is. Különösen a feje alkotásán látszik meg a különbség. Egy kisebb medvekoponya első tekintetre hasonlít egy nagyobb farkaskoponyához. Csakhogy a medvének nincsen olyan erős homloktaraja, mert kevésbé fejlettek a reá tapadó rágóizmok. Zápfogai között pedig nincsen olyan nagy kiálló tépőfog, mint a farkasnak és a zápfogai nem tarajosak, hanem gumósak, mint a mindenevő sertés zápfogai.

Talán ez a kevésbé veszedelmes jellem tette a medvét ősidők óta rokonszenvesé. Az északi népek sokféle mondája és ősvallásos szertartása kapcsolódik a medvéhez. Az ajnók csapdával fogják, meghízlalják, és meg is ölik a medvét jóízű húzáért, de a fölládozása ünnepléses szertartások között történik, hogy a képzelt medveistenség haragját elhárítsák. Ez a félig ellenséges, félig tiszteletteljes barátság tovább szövődött a legújabb időkig, talán mackóúr közkedvelt meséjéig és a mackóalakú gyermekjátékokig. Azt azonban kevesen tudják, hogy a néhány év óta divatos tréfás mackófigurákat nem a mi medvékről mintázták. Ausztráliában van egy valóban mulatságos külsejű, kedves és ártatlan kis medveformájú erszéyes állat, a koála. Ennek az utánzatai az angol gyermekjátékokkal hozzánk is eljutott ismeretes mackófigurák. Ez az állatka maga növényevő és semmiféle rokonságban nincs az északi medvefélékkel.

Erdélyben egyszer medvecsontvázat akartam összeállítani iskolám számára. Mivel azt hallottam, hogy Topánfalva mellett a Lucsia-barlangban medvecsontokat találtak, elmentem oda és föllásattam a barlangot. Több koponyát és sok egyéb csontot találtam ott, de azok nem a mai medve, hanem az ősember idejében élt barlangi-medve csontjai voltak. Európa számos barlangjában találtak már ilyen csontokat és ezért neveztek barlangi medvének azt az állatot, amely a mi medvéket vagy húsz-ezer esztendővel megelőzte és jóval nagyobb, majdnem másfélakkora állat volt. Az ősember erre is vadászott és a topánfalvi csontok is arról tanúskodnak, hogy azok különböző szerszámok gyanánt szolgáltak az ősember kezében.

Egyes olvasóim, úgy sejttem, nincsenek megelégedve, hogy itt holt medvékről beszélek és elfeledkezem az élővel való találkozásomról. Félek, hogy én is úgy járok, mint Mikszáth Kálmán regényében a két koldusdiák egyike, Veres Laci, akit megevett a medve. Pedig én is olyan vándorédiák voltam, mikor egy nyári reggelen egy munkanélküli fiatalember társaságában elindultam a kovásznai erdőbe bogárgyűjtésre.

Jó messze bent járhattunk a vajnafalvi erdőben, mikor egy fordulóban egy fehér ökör hulláját pillantottam meg. A nyaka össze volt marcangolva, a hasa is széttépvé és tátongó belsejéből hiányoztak a belei. A friss hullát csak percekkel azelőtt hagyta ott a medve. Akkoriban nem értettem, de más se értette volna meg, hogy miért ette meg az a medve az ökörnek éppen a beleit és nem a pecsenyehúsát. Ma már tudjuk, hogy minden ragadozó így kezdi a prédá elfogyasztását, valószínűleg azért, mert a belsőrészekben találja a legtöbb vitamint, azt az életadó anyagot, amely csekély mennyiségben is olyan nagyjelentőségű az élet fönntartásában. Ebben az esetben az ökörbendő félig emésztett növényanyaga és annak sótartalma is csalogató lehetett a medve számára, minthogy a ragadozó csak az áldozatul esett növényevő állat közvetítésével pótolhatja az emésztéshez szükséges konyhasót.

Ezúttal tehát voltaképpen nem találkoztam a medvével, de mégis tanulhattam róla valamit. Nehány évvel később azonban többször is volt alkalmam arra, hogy mackó barátunkkal személyes ismeretséget kössek.

Két nyarat a Retyezát hegységben töltöttem és közzetani kutatás, ill. hivatalos térképezés közben egy kiváló geológusunk társaságában sátor alatt laktam ott. Mielőtt útrakeltünk, meglátogattuk Reán az akkori Erdély leghíresebb medvevadászát, Buda Ádám földbirtokost. Sok érdekes természetrajzi gyűjteménye közt megmutatta a medvekoponyákat is. Az egyikről, jól emlékszem, azt mesélte, hogy a falu végén, a legközelebbi kukoricásban ejtette el csemegézés közben. Ez az eset mutatja, hogy a medve nyáron, mikor növényevő életmódot folytat, milyen barátságosan közeledik az emberi tanyákhoz, anélkül, hogy a háziállatokban kárt okozna.

Lóháton és poggyászos lovakkal indultunk másnap a havasra. Tanya-helyünk napról-napra változott és a lovak ott legelésztek a gazdag havasi réten sátoraink körül. Nem mentek messzire, nem kellett őket megkötözni, de nem is lett volna célszerű, kivált éjtszakára. A reggeli szürkület idején ugyanis igen gyakran meglátogatót bennünket egy-egy medve. Lappangva közeledett, mindig szélelles irányból, hogy a lovak észre ne vegyék. Ha egy állatot megközelíthetett, nekiugrott és magasra ágaskodva támadta meg. Nem tudom, hányszor ismétlődött meg ez a látogatás, de annyi bizonyos, hogy két nyár folyamán egyetlen egy lovunkat sem tudta a medve leütni. Mindig szétszaladtak és egy futamodás után visszakanyarodtak a tábortűzhöz.

Patás vagy csülkös állatot a medve ritkán tud elejteni, de erre is meg van a maga módszere. Egy alkalommal a Retyezát egyik völgyszakadékában megmaradt hófoltokat vizsgálgattam. A nyári hó ugyanis évről-évre megmarad és többméter vastagságú telepekké halmozódik a havasok árnyékosabb völgyeiben. Egy ilyen, jókora terjedelmű hófolton egy kis borjú hulláját találtam meg. Csak később derült ki, hogy ez az állat a medve áldozata lett. Leptiben támadta meg az óvatlanul elködörgő kis borjút fönt a tetőn és úgy támadott rá, hogy az ijedtében a mélységbe zuhant. Később bizonyosan fölfalta volna a hullát, ha el nem zavarjuk. Kisebb állatot egyszerűen a hóna alá kapva hurcol el, ha a pásztorok nem ügyelnek.

De mégsem ez volt a legérdekesebb találkozásom a medvével.

Néhány évvel ezelőtt néprajzi kutatás céljából barangoltam a Székely-

földön. Egy útitársammal a székely ház szerkezetének és legrégebb alakjainak vizsgálatával foglalkoztunk. Eppen a csíkrákosi Cserey-kuriát látogattuk meg. Az elhagyatott ház külső falán a leguvadó vakolat alatt valami kép nyomai mutatkoztak. Csakhamar nekifogtunk a vakolat óvatos lefejtésének és néhány órai munka után előttünk állott két érdekes kép. Mind a kettő vadászatot ábrázolt kutyákkal, medvékkel és egyéb vadakkal. Két magyar vitéz lóháton ülve egy nagy vörös medvét rohamozott meg dárdaszerű fegyverrel. A medve ágaskodó helyzetben vörösre volt festve. Ezzel a színnel ugyanis az egykorú művész az úgynevezett vérs-medvét akarta jelképezni, mert ma is így nevezik a dühösebb, ragadozóbb hajlamú medvéket. A kép páratlanul érdekes, mert a vadászat régi, középkori módját mutatja meg, de a medve természetrajzára is tanulságos. Egyes medvék, talán a vénebb hímek mindig rákapnak a ragadozóbb életmódra, és ezeknek a kártevősei készítették a vadászokat arra, hogy a környék lakosságát az ilyen támadóktól megvédelmezzék.

Másegyként a medve ragadozó hajlama az évszakokkal áll összefüggésben.

A medve évi menetrendjét és mindenféle apró szokását senki sem ismerheti jobban, mint Európa legrégebb medvevadászai, a székelyek, „Attila unokái“ tudvalegőleg több mint ezer esztendő óta laknak abban a bérces hazában, ahol ma is legtöbb a medve. Volt idejük vele összeszokni és a medve szinte nemzeti állatukká lett az együtt töltött évszázadok folyamán. A székely ember tudja jól, hogy ha a vén medvében fölülkerekedett a ragadozó hajlam, akkor azzal le kell számolnia, mert ha nem, kiszámíthatatlan kárt tesz a nyájában. A legtöbb medve azonban az évek csak egy bizonyos szakában, a tavaszi hónapokban veszedelmes. Először is azért, mert ilyenkor, a téli álom után a legéhesebb, másodsor pedig azért, mert nem talál gyümölcsöt vagy egyéb terményt, amellyel éhségét csillapíthatná. Ilyenkor kell vele szemben óvatosan védekezni. Később azonban megszűnik az ellenségeskedés: a medve és az ember jóbarátokká válnak és a terméshezó dús nyári napokon már együtt járnak málnát szedni. Ha az erdőn összetalálkoznak, nem lesz baj. Még a gyermekeket sem bántja. Vagy egyik, vagy másik lehet, hogy megijed kissé, de többnyire a medvére áll a példabeszéd, hogy az okosabb enged.

A nyár és az ősz bő termése meghízlalja a mackót és az összegyűjtött tartalékszalonnája teszi lehetővé, hogy a téli hónapokat áloomban töltse. Sem a jegesmedve, sem a forró égővi medvefélék nem ismerik a téli alvást. A mi barnamedvének azonban az év vége felé megkeresi rendes búvóhelyét, Sokáig cékázik szerte a tanya tájékán, hogy nincs-e valami fenyegető veszély a közelben, és lehetőleg észrevétlenül búvik el, hogy rá ne találjanak. Az anyamedvére nézve különösen fontos ez az óvatosság, mert kölykedzése is a téli álom idejére esik, és a kis bocsok is a menedékhelyen rejtőzködnek jó ideig. Némelyek ma is hiszik, hogy a medve a talpát nyalja télen és ez pótolja a táplálékot. Hiszékeny emberek mindig akadnak, amíg a babonás magyarázatot fölőlegessé nem teszi a helyes megfigyelés. Ez pedig arról tanúskodik, hogy a medve télen is megmozdul néhányszor és ilyenkor enyhíti szomjúságát. Az ilyen megébredés természetesen az enyhébb napokra esik és ez meg a gyertyaszentelő meséjére adott alkalmat. Az állatok valóban igen érzé-

kenyek az időváltozásokkal szemben és sok esetben megbízható időjósoknak bizonyulnak. Az azonban nem dönti el a tavaszi időjárását, hogy egy bizonyos napon süt-e a nap vagy nem. Majdnem minden esztendőben meggyőződhetünk e babona alaptalanságáról. A hiszékeny embernek azonban egy eset is elég, az ellenmondó tapasztalatokról egyszerűen megfeledkezik. Ugyancsak téves mende-monda az, hogy a medve a földön heverő embert holtnak véli és nem bántja. Annyi igaz, hogy a medve jobban szereti a friss zsákmányt, és ha az elejtett prédát nem bírja elfogyasztani, bekaparja és egy-két napig visszatér hozzá lakmározni, de ha szaga van már, akkor otthagyja sorsára. Azt azonban senki se hiheti, hogy az élőt az életteltől ne tudná megkülönböztetni.

Akik az utóbbi évtizedekben erdélyi fürdőkben nyaraltak, többnyire hoztak emlékül egy-egy állatszobrocskát, vörös vagy fekete, cserépből égetett ökröt vagy medvét. Ezek az állatalakok, különösen a medvék bámulatos élethűséggel készültek. A székely népművészetnek valóságos remekei. Sokat iskolázott, hivatásos művészek is alig tudtak szebbet, tökéletesebbet alkotni. Kár, hogy ezek a kis szobrok lassanként elkalódnak, elpusztulnak, pedig ott volna a méltó helyük egy külön népművészeti múzeumban. Ma már kevesen tudják, hogy ezeknek a szobrocskáknak Molnár Dani makkfalvi székely volt a mesterük abban az időben, mikor az őstehetségek megmentéséről és megbecsüléséről még sehol sem beszéltek.

A medve természetrajzát is csak székely ember írhatta meg igazán művészi formában. Nyirő József *Úz Bencéje* együtt él vackában az ő kedves szelid medvéjével, mindenféle csintalanságaiba beavatja és fölhasználja. Világhírű angol regényírók mesés állataival versenyre kelhet az Úz Bence mackója, a kántor úr. Talán nem mind úgy történt, talán a fele csak tréfa, de ne kutassuk. Se non e vero, e ben trovato. Rámondhatjuk az olással: ha nem igaz is, de találó. A jól táplált, jóindulatú és lovagias, de verekedni mindenkor kész mackó minden jellemvonása benne van.*)

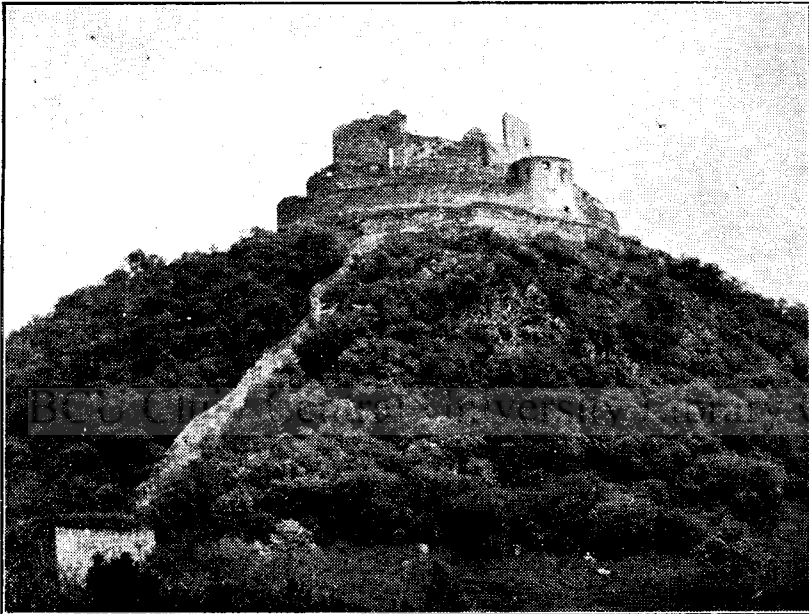
Szegény üldözött medvének sok az ellensége. Ne csodáljuk, ha lappang, ha furfangos is néha. Mikor váratlanul támadják, megmutatja, hogy tud ő bátor és vakmerő is lenni. Nem ont vért ok nélkül, de ha rákerül a sor a végső elszámolásra, elszánt küzdelemmel, igazi hőshöz méltón tud meghalni.

Dr. Szilády Zoltán

* Még egyet akarnék megmagyarázni. Aki nem erdélyi, bizonyosan nem tudja, miért mondják erre mifelénk a medvét toportyánféregnek. Azt hiszik, valami székelyi furfang vagy tréfa ez is, pedig egyet sem. Toportyán azt teszi, lomha, terebélyes. A féreg pedig akármiféle állat lehet, amely kártékony. Így esett meg, hogy ahol már nincsen medve, az utána következő legnagyobb férget vagy fenevadat, a farkast mondják toportyánféregnek.

A dévai Várhegy.

A várak, várromok mindig élénken izgatták az emberek képzeletét. Az ember mondákkal népesítette be őket s regényességet, titokzatosságot keres ma is bennök. Várhegyünket azonban nemcsak a képzelet szülte titokzatossága teszi vonzóvá és érdekessé. A város északnyugati sarkában emelkedő Várhegy (371 m) eszményien szép amfibol-andezit kúpja gondozott sétaútjaival, a tetején meredező várfalakkal és látványosság számba menő kilátással a legszebb és legkellemesebb séta- és üdülőhelyek közé sorozható.

„Magos Déva vára.“

(Egey Jenő felv.)

Szakembereket elragadó, változatosan gazdag növényvilága van a Várhegynak. Allítólag mintegy 1300 növényfaj tenyészik rajta, ami aránylag ilyes kis területen tekintélyes szám.

Őskori lelőhely is a Várhegy. A Maros völgyéből hirtelen kiemelkedő, magában álló hegykúp meredek oldalával, könnyen védhető tartózkodási helyét képezte a mindenkor emberének. Ezt bizonyítják azok a leletek, amelyeket a Várhegy különböző pontjain találtak. A múlt század kilencvenes éveiben készültek el azok a szép séta-utak, amelyek ma kellemes sétahelyül kínálóznak. A levágott és omladozó útdalaktól évek során cserepek, téglaszerűen kiégett tapaszték-darabok, állati csontok, kagyló- és csigahéjak váltak ki és gurultak le hamus, szenes rétegekből az utakra. Ezek az ősember tűzhelymaradványai, edényeinek töredékei és konyha-hulladékai voltak és azokból egy gazdag, jellegzetes gyűjteményt állítottak össze a megyei múzeum részére. Így került felszínre egy őstelep is, melyet 1909 őszén ástak ki az északi oldal második

útjának elején, az út omladozó balpartjából. Ezen a helyen egy díszes falú tűzpadot és két tűzfoltot tártak fel és bőven találták az ősember kő- és csonteszközeit, különféle agyagedényeit, őskonyha hulladékokat, állati csontokat, kagyló- és csigahéjakat. Napjainkban is tavaszi hóolvadás és záporosók után őskori edénytöredékek gurulnak a sétatutakra, és helytel-közzel még láthatni hamus-szenes foltokat is. 1936 tavaszán is mutatkozott az első út elején egy hamusfolt, ahonnan egy ágas-bogas körisfa gyökerei közül, kis helyről kisebb-nagyobb edénytöredékeket, tapasztékdarabokat, állati csontokat és különösen sok kagylóhéjat kapartunk ki. Ez is egy őskori tűzhely maradványa volt.

A Várhegyen lehetett a dákok ősvára is; ennek maradványait a középkor várépítői semmisítették meg. Városunk neve is dák eredetű. Dava, Daba várát, várost jelentett a dákoknál és több daciai helység-névben ismétlődik *végződés* gyanánt (Rusidava, Utidava stb.). A rómaiak sem hagyhatták őrség nélkül ezt a Maros-völgyére jó kilátást nyújtó hegyet. Erre utalnak azok a dák és római vonatkozású leletek, amelyeket a Várhegy oldalán és a szomszédos szőlőhegyen találtak. Szakemberek megállapítása szerint a Várhegyen és környékén talált leletek szakadatlan láncolatot képeznek az őskortól a népvándorlásig.

A romokhoz vezető utakat a T. C. R. (Touring Clubul României, „Retezat“ osztálya újabban színjelzésekkel látta el. A vároldalra a Népkertből juthatunk fel. Már a Várhegy tövében emelkedő reneszánszstílusú, ódon Bethlen-kastély és a Népkert körül csoportosuló igazságügyi palota hatalmas homlokzatával, a párját ritkító német-reneszánsz megyeháza és a modern Groza-villa megkapó képet nyújt.

A Népkertet középen átszelő úton a Várhegy alá érve, a várőr háza előtt találjuk az egyik útmutató-táblát a sétatutak színjelzésével és a vár földszinti alaprajzát feltüntető térképpel.

A pusztán román szövegű tábla jelmagyarázata: *I. számú sétatút* (piros): Népkert-fenyvesek I. kapu, — II. kapu: Vártető. A leghosszabb út a tetőre 1 és $\frac{1}{4}$ óra. — *2. sz. sétatút* (kék): Népkert-fenyvesek — 1. sz. sétatút a vártető felé. — *3. sz. sétatút* (barna): Alagút — 1. sz. sétatút. — A vártető. A legrövidebb út a tetőre: 35–60 perc. — *4. sz. sétatút* (zöld): A 3. sz. útból vezet a szentekhez és az 5. sz. sétatúthoz. — *5. sz. sétatút* (sárga): Népkert-alagút-szentek-vártető (igen meredek, turistáknak való). — *6. sz. sétatút* (sárga-piros): Az 5. sz. sétatútból az 1. sz. úthoz vezet.

A római számok a következő nevezetéseket jelölik: *I.* A várőr háza. — *II.* Alagút. — *III.* Szentek. — *IV.* 1-ső sz. kapu. — *V.* 2-ik sz. kapu. — *VI.* Várromok.

Az 1-ső, 2-ik és 3-ik sz. út az erdővel borított északi oldalon vezet és minden fordulónál szebbnél-szebb részleteket tár elénk. A 4-ik sz. út részben és az 5-ik sz. út a napfényes déli oldalon a Kálvária-sziklán át a nyugati bástyához, sziklába vágott lépcsőkön, sziklafalak mellett vezet s gyönyörű kilátást nyújt a városra és a déli havasokra.

A Várhegy 1893 óta a megyei múzeum tulajdonában van. Ennek a remek vársétánynak létesítését néhai Hajduczky József volt főreáliskolai tanárnak köszönhetjük, aki mint az akkori vársétány-bizottság elnöke fáradságot nem ismerve hozta létre. A vároldal természetadta dús növénytenyészetét rengeteg fenyőültetvényvel és lombfával gazdagították és gazgagitja ma is a megyei múzeum, nagy gondot fordítva a sétatutak karbantartására.

Meyssonnier János

A természetjárás magyar nyelve.

Az Erdélyi Múzeum számára egy kis cikket írtam *A sport magyar nyelve* címen. Azt hiszem, nem végzek túlságosan fölösleges munkát, ha a természetjárásra vonatkozó részét itt is közzéteszem, minthogy a két folyóiratnak olvasótáborra jórészt nem egy. Különben is a hétvégi szórakozások (weekend) divatja óta a természetjárók serege örvendetesen gyarapodik, itt van tehát az ideje annak, hogy a természetjárás nyelvét magyarrá tegyük, mielőtt a divattal együtt az idegen szavak is kiüríthatatlan gyökeret vernének a magyar nyelv termékeny talajában.

A *turista* és *turisztika* (turistaság) szóra van már becsületos magyar szavunk, a *természetjáró* és *természetjárás*. Elhallgattak azok a kifogások is, melyeket eleinte ellenök emeltek, hogy t. i. igen hosszúak, hogy nem fejezik ki szabatosan a fogalmat, hogy nem pontos megfelelői az idegennek stb. Nem is kell pontos megfelelőjének lenni és ha egyideig használjuk őket, lassanként hozzászokunk, épp olyan jó lesz, mint az idegen, sőt annival jobb, hogy magyar. Használjuk tehát őket következetesen nemcsak írásban, hanem élőszóban is, társalgás közben. A *túra* szóra is egészen jó a *kirándulás*, ne idegenkedjünk tőle. A kis és nagy *túrát* egyaránt mondhatjuk és írhatjuk kis és nagy *kirándulás*-nak, egészen fölösleges az a megkülönböztetés, hogy a *kis túra* annyi mint *kirándulás*, a *nagy kirándulás* azonban csak *túra* lehet.

Vegyük sorra a természetjárás felszerelési tárgyait és mindennapos szavait és nézzük meg, mit nevezhetünk meg már is magyarul és mire kellene még alkalmas szót találnunk vagy alkotnunk.

A természetjáró legelső felszerelési tárgya, legfontosabb ruhadarabja a lábbeli (ez is milyen jó magyar szó), ennek idegen, német nevét (Bergsteigerschuh, Bergschuh, Bergsteiger) ritkán hallani nálunk, magyar neve: *bakancs*, *szögesbakancs*, *szögescipő*, de mondható egyszerűen *szöges*-nek. Olvastam már *hegymászó*-nak is, de fölösleges ennyire ragaszkodnunk a német szó elemeihez. A lábbelihez tartozik ez a három szép szó is: *kapni* (vagy *kapli*), *strufli* (vagy *strupli*) és *ringli*. Az első a német *Kappe* átvétele és a bőrborítékot jelenti a cipő orrán, találó magyar neve még nincsen. A második is német jövevényszó, eredetije a *Strupfe* (másképen *Strippe*) szónak kicsinyítőképzős alakja és annak a huroknak a neve, amellyel a cipőt fölhúzzák, magyarul a *cipő húzója*-nak vagy *fülé*-nek hívják. Ezek után nem csodálkozunk azon, hogy a harmadik szó is német származású (*Ringel*), magyar neve egyszerűen *karika* vagy *cipő-karika*.

A bakancs után fontosság tekintetében mindjárt a *Rucksack* következik, ezt már elég gyakran hallani magyar ember szájából, pedig jó magyar neve *hátzsák*; nem *hátzsák*, mert így a német szónak szolgai fordítása volna, és kevésbé magyaros összetétel, mint a másik. Harmadik a sorban a felsőkabát, amely viharban és esőben, szélben és hidegben nyújt védelmet a természetjárónak. Német neve *Windjacke*, kedvvel használják ezt a szót is, pedig jó volna legalább is *vihar*- vagy *szélkabát*-nak, vagy egyszerűen *esőkabát*-nak nevezni, jobb szavunk nincs rá. A nagyobbknak, hosszabbnak úgyis *esőköpenyeg* a neve és van *por-köpenyeg* is, ezek éppen olyan összetételek, mint a *vihar*-, *szél* és *eső*-

kabát. Ennek a kurtakabátnak van aztán egy igen hasznos alkotórésze, vagy kiegészítője, az a kúpalakú kis zsák, melyet esőben, szélben fejünkbe szoktunk húzni, melyet legtöbbször *kapucni*-nak (Kapuze) mondanak, jó magyar neve (melyet a népdal is megtartott) *csuklya*, egy másik neve *kámza*.

Meg vagyunk akadva a *szvetter* (Sveater) és a *pullover* szóval. A kettő között — úgy veszem észre — az a különbség, hogy a *szvetteren* elül gombok vannak, úgy ölthető fel, mint egy kabát, ajánlják is reá a *gyapjúujjas*, *gyagjúkabátka* szókat, én egyszerűen *ujjas*-nak nevezném; a másikba, a pulloverbe pedig bele kell bújni és lehet ujjatlan is; neve *gyapjúmellény*, *kötöttmellény*, *lélekmelegítő* volna, legáltalóbb neve azonban a *bujjbelé*, vagy még inkább a népi *bujka* lehetne. Névben tehát nem volna hiány, de eddig egyik sem nyerte meg a természetjárók tetszését, talán azért, mert igen népies izűek, pedig ennek kellene a legjobb ajánlólevélnek lennie. Bárcsak módunkban volna mindannyiszor a nép nyelvéhez folyamodnunk, valahányszor idegen vagy új fogalom magyar nevére van szükségünk; csak hogy nem mindig tehetjük meg, mert nem ismerjük eléggé a népnyelvet, nincsen annyira számbavéve, földolgozva, hogy szókincsét könnyűszerrel felhasználhatnók.

Aztán itt van ez a három régi ismerősünk, a *stucni* (vagy *stucli*), *gamásni* (vagy *gamásli*, *kamásni* és *kamásli*) és *zokni*. Mind a három német vendég (Stutzen, Gamasche, Socke), még pedig szívesen látott vendég, mert semmiképen sem akarják nekik felmondani a szállást. Talán mondanom sem kell, hiszen mindnyájan jól tudják, hogy mind a háromnak van jó magyar neve; a *stucni* annyi mint *szárharisnya*, *harisnya-szár*, *lábszárvédő*; a *gamásni* magyar neve *bokavédő*, a *zokni*-é pedig *kurta*-vagy *rövid harisnya*, vagy még találóbb szóval *bokaharisnya*. A *stucni*-nak van még más jelentése is, jelenti ugyanis azt a gyapjúból vagy hárászból készült (kötött) hengeres valamit, melyet magyarul *csuklóvédő*-nek vagy *érmelegítő*-nek neveznek. Egy puskafajtát, karabélyfélét is *stucni*-nak neveznek, sőt egy pohárfajtának is ez a neve (karcsú, fölfordított csonka kúp az alakja), annak, amelyben bor- vagy málnafröccsöt, nélhol sört szoktak föl szolgálni. A *gamásni*-nak egyik fajtáját *Wickelgamasché*-nek hívják, magyar neve ennek is *lábszárvédő* vagy egészen szabatosan *láb-szárpólya*.

A *knickerbocker* szó is hallható olykor természetjáró szájából, magyarul egyszerűen *férdradrág*-ot jelent; igaz, hogy ez a szó nem olyan fülbemászó, mint az idegen. A *briccses* (breeches) tulajdonképpen nem tartozik a természetjárók ruhadarabjai közé, de ha már a nadrágnál tartunk, megemlítem, hogy magyar neve *sonkanadrág* vagy *lovaglónadrág*, még helyesebben *lovasnadrág*.

A felszerelési tárgyak közé tartozik a *celt* (Zelt) is, magyar neve *sátor* vagy *sátoilap*, aszerint, hogy mit akarunk megnevezni. Kocsin jó szolgálatot tesz a *pléd* (plaid) is; ezt sem szokták magyarul megnevezni, pedig nem más, mint egy nagykendő, megkülönböztetésül a falusi asszonyok ruhadarabjától *útikendő*-nek vagy *útítakaró*-nak mondhatnók. A *kompsz* és *busszola* (Bussole) magyarul iránytű, a *snellzider* (Schnellsieder) természetesen *gyorsforraló* vagy *gyorsfőző*. A *termosz*-ra (Thermosflasche) és a *konzerv*-re (Konserve) azonban nincs semmilyen magyar szavunk.

A természetjáró nők felszerelését el sem lehet képzelni *zicherhájctü* (Sicherheitsnadel) nélkül. Ennek a felemás (magyar és német) nevű, de valóban nélkülözhetetlen kicsiny szerszámnak a szükségesnél is több magyar neve van; csaknem szószerinti fordításban *bizfosítófü*-nek hívják, de hallottam már röviden *biztosfü*-nek is mondani; jó magyar neve még *kapcsolótű*, *csukótű* és *závárű*, népiesen *bábatű*-nek és *dajkatű*-nek emlegetik. Ez összesen hétféle név, ha jól számláltam; ha választanom kellene, elsősorban a *csukótű*-t választanám, másodsorban a *biztosfü*-t.

A magashegyi természetjárás nyelve még inkább telve van idegen, főként német kifejezésekkel, pedig sok fogalmat magyarul is könnyedén kifejezhetünk. *Dr. Vigyázó János és Hefty Gy. Andor A Magas-Tátra részletes kalauza* című műve I. kötetéből (II. kiadás, Bpest, 1917. 308. l.) ideiktatok egynéhányat az általánosabbak közül. *Kletterschuhe*; *mászócipő*, *Nagelsehuhe*; *szögescipő*, *Steigeisen*: *bágóvas*, *Haken*: *kampósszeg*, *horgasszeg*, *Eispickel*: *jégcsákány*, *Gletscher*: *jégár*, *Lawine*: *hógörgeteg*, *bóár*, *hósvadás*, *Eislawine*: *jégomlás*, *jégsuvadás*, *Firn*: *jeges hó*, *örökhó*, *Moräne*: *sánc*, *Zinne*: *orom*, *Spitze*: *csúcs*, *Kamm* vagy *Grat*: *gerinc*, *hegygerinc*, *hegyél*, *hegyperem*, *hegyorom*, *Scharte*: *csorba*, *rés*, *horhos*, *Kamin*: *küriő*, *sziklakürtő*, *Alm* vagy *Alme*: *havasi legelő*, *szécs*, *terrász* (*Terrasse*); *lapos (tér)*, *terrén* (*Terrain*): *terep*, *Traverse*: *átvágás*, *átkelés*, *keresztezés*, *barátozás*.

Nem soroltam föl a természetjárásnak minden magyar műszavát, megelégedtem azokkal, melyeket az idegen kedvéért naponként mellőzni szoktunk. Annyira megszoktuk az idegent, hogy akaratlanul is rájár a szánk, pedig ha *akaratlanul*, tudatosan a magunkét használnók, kevés idő multával a magyar ötlene eszünkbe beszéd közben *akaratlanul* és öntudatlanul. Kiséreljük meg!*

Brüll Emánuel.

* Jó volna, ha a természetjárás műnyelvének magyarrá tételét természetjáróink nemcsak azzal segítenék elő, hogy a fönt elsoroltakat következetesen használnák, hanem azzal is, hogy tudatnák folyóiratunkkal közzététel végett mindazokat a magyar szakkifejezéseket és műszavakat, melyekkel olvasmányaikban megismernedtek, vagy másoktól hallottak, vagy melyeket szerencsés pillanatban valamely idegen helyett maguk alkottak.

A szerk.

Kászonsország.

Van a girbe-gurba Székelyföldnek egy jóformán ismeretlen tája: Kászons. Madár sem jár arra, ahol ez a kicsi ország fekszik, nemhogy a kíváncsi természetjáró vagy éppen a kutató tudós idemerészkedjék. Az elmúlt nyáron azután mégis csak „felfedeztük“ a világnak ezt a távoli sarkát, megbámultuk óriás hegyeit, fürödtünk a kristálytisza hegyipatakok vizében, ittuk a pompás borvizet, mely a sziklák oldalából fakad s megismertünk egy szorgalmas, dalos népet: a kászoniakat.

De menjünk sorban. Az elmúlt nyáron összebeszélt néhány kutatóvágyó, hazáját szerető természetvizsgáló, nagy hátizsákba gyömöszölte mindazt, amire szüksége lehetett az út folyamán, aztán: hajrá neki a hegyeknek! Rohanó vasúton, zötyögő társasgépkocsikon jutottunk el a csodák országába: Kászonsba. — Bátran nevezhetném ezt a tájat Kászonsországnak, pedig csupán 3—4 községből áll ez a kis medence, mely a Kászons patakának lapályán terül el.

Messze benn fekszik a Kárpátok szívében s a jószemű megfigyelő könnyen megállapíthatja, hogy ez a kis völgy s ez a pár falu már ósidők óta bizonyos önállóságra tett szert, mint egy elszigetelődött a szomszédos Csiki medencétől. Ez az elszigetelődés fejlesztette ki a vidék sajátosan érdekes jellemvonásait.

Kászonsaltiz, Kászonsfeltiz, Impér, Újfalú és Jakabfalva, mindannyi tisztá katolikus község, ezek alkotják itt az emberi letelepülés központjait. Lakosai szorgalmas, munkás emberek. Nyáridőben szinte kihaltak ezek a falvak, mert a férfi meg az asszony nép fönt van a havason, kaszálja a térdig érő pompás fűvet. Ilyenkor csendesek a fehérre meszelt házacskák, csak fönn a sötétlő fenyvesek tisztásain peng a kasza, hangzik a nóta. Mert dalos nép a kászoni. Sehol annyi szép ősi dallam nem hangzik föl esténként a hegyeken, mint éppen itt. A katonasorba kerülő legény panaszos siralma éppúgy fölcsendül a komor fenyvesek árnyékában, mint a szerelmese után vágyódó leány bús éneke. De a tréfásan élcelődő gúnydal is kifejezésre jut ezekben a nótákban, melyeknek szokatlan csengése ihlette meg a modern magyar zeneirodalom két legjelesebb képviselőjét, Bartók Bélát és Kodály Zoltánt.

Télen népesednek csak be a falvak. Ilyenkor új nóták születnek a nyitott kemencék lángjánál. Odakünn pedig süvít a szél, vagy amint errefelé mondják; „Fú a Nemere“.

Nehéz sora van itt mégis a székelynek. A föld nem terem mást csak zabot és burgonyát, hiszen nem szabad elfelejteni, hogy itt már jó magasan járunk a tenger színe fölött (720 m). A dolgos nép tehát a hegyeket járja, kaszálja a fűvet, juhokat legeltet a kövér havasi legelőkön, kora hajnalban már kimegy erdőlni, döngetni a százados fenyőfákat. Sajnos ez az erdőlés a tündérien szép rengetegek halálát jelenti. Szinte látom, amint az erdőszélen a tisztások ölén jön

*A ballgatag favágó,
A piros alkonyat,
Möggötte jó
És megnöveszti furcsán, feketén.*

*A fenyők sötét gyüloelettel nézik :
A hóhér off megyen !*

— — — — —
*És megszólal egy : Én holnap meghalok,
De zuhanva, még összezúzom őt !*

— — — — —
És zúgnak minf az összeesküvők.

(*Reményik Sándor*)

Hanem a föld mélye mintha kárpótolni szeretné valamivel a felszín mostohaságát, pompás borvizeket buzogtat ki a hegyek oldalából. *Kászonfürdő, Répát, Fehérkő* forrásai, meg a *szentgyörgyi víz* messzeföldön elismert, üdítő italt csörgedeztetnek. A kárpáti homokkővön átszűrődve, kristálytiszta pezsdülnek elő jelélül annak, hogy Vulcanus még mindig nem pihent el teljesen s az úgynevezett vulkáni utóműködések ma is felszínre hozzák e szénsavas ásványvizet. Rajtok kívül gyakoriak a kénes, bűdösforrások, az u. n. szejkék is. Pásztorok, erdészek számtalan ilyen kénes forrásról tudnak. A borvizek közül a kászoninak sajátos, petroleumos vize arra enged következtetni, hogy a föld sejtelmes méhében ott szunnyad valahol „a világ ura“, a petroleum is.

De a tájképi szépségeken és a csodálatos szejkéken kívül tudományos érdekességekben sem szűkölködik ez a vidék. — Földtani szempontból a homokkő-övbe sorozzuk. A szürke, u. n. kárpáti homokkővek (flis) itt a hajdani tengeröböl partí növényzetének maradványait zárták magukba. Az egyiptomi műemlékekhez hasonlóan hieroglifáknak nevezzük azokat a homokkőlapokon kidudorodó hernyó formákat, melyek itt gyakoriak. A rég letűnt geológiai idők növénymaradványait a felismerhetlenségig összekeverve találjuk meg. Olyan fölaprózódott szecska ez, amely mellett megtaláltuk egy rendkívül ritka ősi algának, az u. n. Paleodictionnak hatszögletű, méhsejthez hasonló lenyomatait. Ezek Bányai János későbbi vizsgálatai alapján, béka- vagy hal-tojások lenyomatainak bizonyultak. Nagy öröme paleontológusunknak még egy kis halacska lenyomata is előkerült. Különösen a Moldova felé elterülő *Lóberc*-fatelepe táján találtunk érdekes kővületeket.

A sziklákat, amelyek itt-ott meredek tornyokban feszülnek az ég felé, belepí a növényzet üdezöld foltja. Mohák és zúzmók számtalan faja szerez itt örömet a botanikusnak. A kiszáradt fenyők karjairól szürke szakállzúzmók csüngenek alá, érdekes ellentétben a mohák sötétzöld párnáival. Botanikai szempontból különös érdekességű az a két kirándulás, melyet Kászonfürdőről a Lassuág és a Vörösvíz völgyébe tettünk.

A Nemere lábánál ered ez a két patakocska, születése után lomhán szétterül mind a kettő, elvész a lápok vizenyős, süppedős mohapárnái alatt. Nyári reggeleken lomha ködök terpeszkednek el fölöttük s a csenevész nyirek, melyek itt szinte a vízből nőnek ki, félénken dugják ki ágacskaikat a puha paplan alól. Köröskörül haragoszöld fenyvesek, ott messze keleten pedig a jó öreg Nemere bámul a déli napsütésbe.

És mégis minden muzdulatlansága ellenére élni, lélegzeni látszik a láp. Szinte nehéz elhinni hogy a zombékok alatt nem faunok és driádok tanyáznak, szinte hallani a vizitündérék vig hadát aranyos cipelőben hancurozni a zöldes tócsák tükrén. — Meghalt volna a nagy Pán? — Némán heverne hétcsövű fuvolája? — Otthagytak volna forrást, virágot a pajkos istenek? — Talán — de az is lehet, hogy csak elbújtak, emberszem nem látja őket, fül nem hallja halk neszezésük. Csak este, amikor bibor palástját az alkony szétteríti, akkor mozdulnak meg a sziklák és reszket meg olykor a tó vize.

Itt e különös lápokban él a növényvilágnak egyik érdekes képviselője a *harmatvirág* (*Drosera rotundifolia*). A húsevő növények csoportjába tartozik és mint ilyen, előfordulása még csak fokozza a mocsárvilág érdekességét. Félénken szinte észrevétlenül lapul meg a zombékokon, csak a jószemű megfigyelő látja meg finom szőröcskéekkel szegett leveleit, melyek sajátos maró folyadékot választva ki, megbénítják és föloldják vele a rájuk tévedt legyecskék, bogarak testét.

Ez a változatos és gazdag növényvilág meg a havasi nyövényzet mézben gazdag virágai természetszerűleg különösen érdekes bogárfajokat csaltak ide. A virágszönyegekkel borított tisztásokon aranyosan csillogó fémbogarak és virágcincérek egész raja torkoskodik, míg a napsütötte lankákon tarka Cicindella-seregek ugrándoznak. Az erdők sötét rejtekútait járja a vaddisznó, félénken osonnak az őzek a ráncoskérgű fenyők alatt s az ághegyeken gúnyosan füttyöngtet a fenyőrigó.

Máskülönbén csendesek ezek a sötétboltozatú erdők. Szinte áhítatos némasággal lengetik karjukat a százados fenyők, amint a hajnali szél nagy felhőcsordákat hajt át a csúcsokon.

Csodálatos vagy Kászonsország! Nagy hegyeid, pompás borvizeid visszahívják azt, aki egyszer itt járt. A sötét éjtszakák, melyeket ott töltöttünk a rohanó vadvizek partjain, a csillagokkal kivert ég alatt, most is vissza-visszatérnek. Most is látom a sötétlő hegyek hajlott hátát csillogni a tejezüst holdfényben, hallom amint a kósza szellő át-son a lombokon és zúgni kezd a rengeteg. Ott fönn pedig

„ . . . a fenyvesen enyvesen hull a foboz,
s megrémült mókusok iramlanak”*

Iff. Xántus János.

* Ami ennek a területnek felkeresését illeti, nagyon ajánlható, hogy Csíkszeredába utazzunk a vonattal nyáron kedvezményes vasúti jeggyel; onnan a rendszerint délután 2 órakor induló kászoni társasgépkocsival el lehet jutni Kászon bármelyik részébe. Legjobb Kászonfürdőn csinálni egy kirándulási központot s onnan bejárni az Úz völgyébe, a Lassuág érdekes havasi mocsarain keresztül a Lóberc-fürésztelepre (itt is lehet tanyázni, mert a szállás és a koszt kérdése megoldható!), ahonnan a Nemere és Nagy Sándor csúcsaira rándulhatunk ki.

Egy másik megközelítése ennek a területnek Háromszéken keresztül történhetik. A brassó-berecki vonal bélefalvi (Belani) állomásán leszállva a kis vasúttal mehetünk fel ebéd után a Lóberc-fürésztelepre. Innen azután megfordított irányban Kászonba jöhetünk át, onnan pedig esetleg hegyen át a Büdös barlang, Mohostó, Szent Anna tó Tusnádfürdő érintésével kapcsolódunk be a vasúti vonalba, vagy pedig a reggel induló társasgépkocsijáráttal Csíkszeredába mehetünk át.

Kirándulás a Tamina-torokhoz.

— Svájc, 1873 április 3-án és 4-én. —

Az alább közölt leírást Demeter Gyula folyammérnök egykorú emlékeiből idézem. Demeter az 1871—1876. évet Svájcban, a zürichi műegyetemen töltötte. Ez alatt az idő alatt minden áldott héten küldött haza levelet városunkban lakó édesatyjának, pontosan beszámolva bennük életének minden mozzanatáról. Így több kirándulását is elbeszéli; ezek közül most a Tamina-patak eredetéhez rendezettét közöljük, mint egyik legszínesebb rajzát.*

* * *

1873 április hó 3-án reggel a hatórai gőzhajóval indultunk el Zürichből hárman, egy győri, egy pozsonyi fiú és én s a csípős szél ellenére élveztük a felkelő napnál a tó gyönyörű vidékét.

A zürichi tavat szép lassan emelkedő kisebb-nagyobb hegyek körítik, amelyeket a leggondosabban művelnek. Tele házakkal, mulatóhelyekkel, szőlőkertekkel, szántóföldekkel s kaszálókkal, amelyeken már szinte egy lábnyi magas a fű. A hajó majd az egyik, majd a másik partot érinté, míg megérkeztünk Rapperswillbe.

E kis városka nevezetes a benne levő lengyel emlékről, múzeumról és a Habsburgoknak régi kis váráról. Ennek a várnak az udvarán van egy fekete alapzaton álló fehér márványoszlop a lengyel sassal; a rajta levő feliratban latinul, németül és franciául tiltakozik a nemzet az elnyomatás, zsarnokság ellen apellálva a népjogra. A lengyel múzeum is a várban van, de nem sok érdekes tárgyat tartalmaz. Itt van különben letéve az angoloknak 100.000 aláírású rokonszenv-nyilatkozata, amelyet 1773-ban a lengyel alkotmány újjáteremtése alkalmával küldöttek. Itt van még egy pár zászló a szabadságharcokból, régi kardok, pénzek, stb.

Rapperswillből hajón átmertünk a tó tulsó partján fekvő Lachenbe, innen pedig gyalog haladtunk tova mindenütt szép vidéken, de amely már semmi különösebb hatást nem gyakorolt a mi elkényeztetett izlésünkre. Este azonban úgy fél 6 órakor megláttuk a Walleni tavat, amely egyike a legszebb svájci tavaknak. Minden oldalról magas, meredek hegyek környezik, úgy hogy út is csak az egyik partján vezet, de az sem a tó mellett, amelyet a vasút foglal el, hanem fenn a hegytetőn. A másik parton alig áll egy-egy házacská, amelyhez azután csak csónakkal lehet

* Itt mondjuk el Szemerjai Demeter Gyula rövid élete folyását.

Svájcból hazatérve, állami szolgálatba lépett. Beosztási helye Szeged volt, hol az 1879-iki márciusi nagy árvíz idején a tiszamenti vasúti töltések munkálatait vezette. A veszedelem kitörésekor a gátjait átszakított Tisza vize Demetert száznál több munkásával együtt egy vasúti őrháznál körülfogta, úgy hogy onnan már semerre sem menekülhetett el. A házikó padlására és tetejére szorult emberekért a második napon ladik jött ugyan, de Demeter először a munkásokat akarván megmenteni, őket ültette csónakba. Az újra kitört vihar miatt azonban a ladik nem térhetett többé vissza az őrházhoz és így néhány munkásával még két nap és két éjjel kellett ott átázva dideregni a hidegben, szélben, mignem — a vihar csendesedtével — érette jövő segítő-raj megmentette már elveszettnek hitt mindnyájukat. De az erős, szép szál embernek ellenálló erejét felőrölték e három nap borzalmas viszontagságai, úgy hogy az árvíz második évfordulóján, az olasz Rivierán, San-Remóban, ahová édesapja gyógyulást keresni küldötte, 1881 március 25-én 28 éves korában csendesesen elhunyt. Ott temették el messze idegenben.

közeledni. Az egész túlsó oldalon csak egy keskeny hegyi ösvény vonul végig, amely majd a tópartig lejön, majd pedig a „Kurfürsten“-eknek csaknem a tetejéig emelkedik. Ez az oldal azután fele van a leggyönyörűbb vízesésekkel. A tó egészen tengerszem, viharok alkalmával hatalmas hullámokat vet. Egészben véve roppant mély, úgy hogy több helyen a piaci torony háromszor egymás tetejébe rakva is eltűnnék.

Éjjelre egyik kis faluba húzódtunk, ahol megháltunk.

Másnap reggel 5 órakor felkerekedtünk s most már a tó partján haladtunk, mert az út itt egészen a tó mellé kerül le. A tavat azért itt is csak olyan magas hegyek veszik körül, mint az elején, de a hegyszorulat már kezd tágulni egészen a tó végénél fekvő Wallenstadtig, amelyen túl nemsokára a Rajna széles völgyébe lép át az ember.

Délelőtt, úgy fél 11 óra tájban megérkeztünk a híres fürdőhelyre, Ragatzba. Ez nyáron igen látogatott hely, egyrészt a szép kilátásért, amelyet a környék minden pontja nyújt, másrészt meleg-fürdőjéért, amelyet még a rómaiak kezdtek használni. Különben a város igen kicsi s benne minden ház szálloda, amely nyaranta a világ minden nemzetétől hemzseg. Legnevezetesebb azonban a Ragatz a „Taminaschlucht“ miatt.

A Tamina egy kis patak, amely a Rajnába ömlik. E patak völgye — felfelé haladva benne — fokozatosan mind szűkül, szűkül. Az ember félóra hosszáig mehet szekérral mind olyan helyen, mint Radnán az Ördög-szoros. Azonban a völgy egyszer csak bezárul és itt tárult szemünk elé a leírhatatlanul legnagyobb természetű szépség. A patak ugyanis — talán segítve a földrengés által — hosszú évezredek alatt utat vágott magának a 2000—2500 láb magas hegyláncon keresztül. Amint azután ebbe a hegyszakadásba behaladtunk, egyszersmind elbúcsúzhattunk a naptól, mert — jóllehet, hogy a hegy tetejétől az aljáig ketté van hasítva — de ez a hasadék nem olyan, mint a tordai, hogy kétfelé áll, hanem mintha csak a hegynek felét 2 öllel tovább taszították volna. A vízmosás nyoma mindenütt világosan látszik, amint a patak mind lennebb és lennebb ásta magát.

A patak folyása mellett egy keskeny, félóra hosszúságú ösvény van vágva, ezen haladtunk be a föld gyomrába, elzárva a naptól, amelynek csak megfőrt sugarai világították meg halványan ezt az alvilágot. A kis hegyi patak mormogta rendes nótáját, de amely itt egészen másképpen hatott, mint másutt, mert a legkisebb zörej ezerszeresen veretik vissza s mennydörgés gyanánt hallatszik. E felséges tüneményes út mintegy félóra távolságig tart és egy kis vízeséssel végződik. Itt egyszersmind négy meleg-forrás van, amely a fürdőkhöz szolgáltatja a vizet.

Miután jól kiélveztük Svájcnak ezt az egyik legnagyobb szépségét, visszafelé indultunk. Közben felmáztunk még egy magas hegyre, amelynek oldalában egy kis lovagvár, „Wartenstein“ romjai állanak, ahonnan legszebb a kilátás a Rajna-völgyre s a vidék más völgyeire és hegyeire.

Most már — elérve kitűzött célunk végpontját — visszatértünk Ragatzba, ahonnan azután a legközelebbi vonat este fél 10 órára visszahozott Zürichbe s végit vetette ennek a kirándulásunknak, amely nekünk olyan sok gyönyörűséget szerzett.

Közli: H. J.

A mi dalaink.

Az Ifjú Erdély ez év nyarán immár második kiadásban jelentette meg „A mi dalaink” című, 120 népi dallamot tartalmazó könyvecskét.* Hála Istennek, hogy a mai világban ilyen dalok is kiadóra találnak és már második, bővített kiadásban forog közkezen egy ilyen fajta gyűjtemény. „A mi dalaink” a magyar nyelvterület különböző pontjain hallott és feljegyzett dalok kis gyűjteménye, azoké a daloké, melyeket a magyar nép énekelt vagy énekel ma is.

Hegyek, völgyek mögött ...

Istensegits. Kodály.

Rubato.

Hegyek, völgyek mögött ál - lok...

Szi-ve-met ö - li a bá - nat.

Hegyek, völgyek áll - ja - tok meg...

Hogy pa-nasz-kod - jam még nektek.

2. *Engem anyám megálkozott, / Mikor a világra hozott. /
Azt az az átkot mondta reám: / Ország-világ legyen hazám. /*
2. *Ott se legyen megállásom, / Csipkebokor a szállásom. /
Ott se legyen megállásom, / Csipkebokor a szállásom, /*

A népet szerető ember, ezt a dalolás terén alig néhány éve megindult *mit daloljunk?* kérdést illető reformációt, melynek e gyűjtemény is egyik jele, csak a legnagyobb örömmel üdvözölheti, hiszen ezekben az őseredeti érzés- és gondolatvilágot tükröző dalokban találhatja fel a hamisítatlan faji jelleget. A gyűjteményben található dalok a földműves nép ajakán éltek nemzedékről nemzedékre, de közben újak születtek és terjedtek el. A falusi lakosság közt „fennmaradt dalok java, valamikor az egész magyarság tulajdona volt. Ha azon igyekszünk, hogy újra az legyen: a magyar közösség szűk körét tágitjuk.”

Az a tény, hogy „A mi dalaink” első kiadásának kétezer példánya alig egy év alatt elkelt, igen öröndetes és biztató tény. Öröndetes,

* A gyűjtemény megrendelhető a kolozsvári ref. teológia iratterjesztésétől. Ára 15 lej.

mert a hamisítatlan dalok utáni szomjúság jele és biztató, mert az újabb bővített kiadások útján mind több dalt ismertetnek meg.

Kirándulók, természetjárók számára különösen alkalmas dallamok a 4., 7., 8., 13., 17., 26., 28., 35., 39., 48., 57., 62., 67., 69., 70., 71., 72., 76., 78., 80., 85., 90., 103., 106., 114. és 119. számúak. Énekeljék turistáink ezeket a dallamokat minél gyakrabban, minél szélesebb körben terjesztve. Ezeknek a daloknak varázserejük van; ha énekeljük őket, frissebbek és jobbkedvűek leszünk, könnyebben bírjuk a hátizsákot, gyorsabban haladunk előre. Énekeljük ezeket a dalokat minél gyakrabban. Ezek ott születtek erdők-mezők között, bércek ormán, a természetben, a föld megművelésének nehéz munkájában, vagy a mindig megújuló emberi érzések feltörésekor. Legyenek ezek a dalok mindennapi ismerősök, ne csak ünnepi alkalmakkor megtűrt vendégek!

Szabó Géza

Molnár Dani levele özv. gr. Kuún Gézánéhoz.

Az Erdélyi Múzeum levéltárának gr. Gyulay és gr. Kuún levéltárában van gr. Kuún Gézának, a híres tudósnak hatalmas levelezése. E levelezésből való Molnár Dani makfalvi paraszt-szobrásznak gr. Kuún Géza özvegyéhez, br. Kemény Vilmához írt levele. E levelet dr. Szilády Zoltán előbbi cikkével kapcsolatban alkalmoszerűnek tartjuk közölni. A közlésben szigorúan ragaszkodunk az eredeti helyesíráshoz.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Kegyelmes asszonyom!

En kedves kezeit csókolva bocsánatot kérek, hogy a múltkor ígéretem szerint meg nem kerestem, annak oka a feleségem terhes betegsége volt de én azt mindig bánom és szégyelem.

Ki nem mondhatom hogy mennyire fájlalom hogy a kegyelmes ural¹ bár még egyszer nem találkozhattam de ha a mindenható így végezte, bölcs akaratán meg kell hogy nyugodjunk a mindenható nyugtassa csendesén és boldogítsa az örökké valóságban. En soha el nem felejttem hogy engemet Szovátán a kegyelmes ur és kegyelmes asszony mily érdemem felett meg tisztelt és becsült. a kegyelmes asszony lelkesítő beszéde és jó tanácsa azért felejthetetlen előttem hogy a nagy művész Fadrusz hozzám intézett levelével oly egy formán hangzott mind ha azt a kegyelmes asszony szorol szora végig olvasta volna

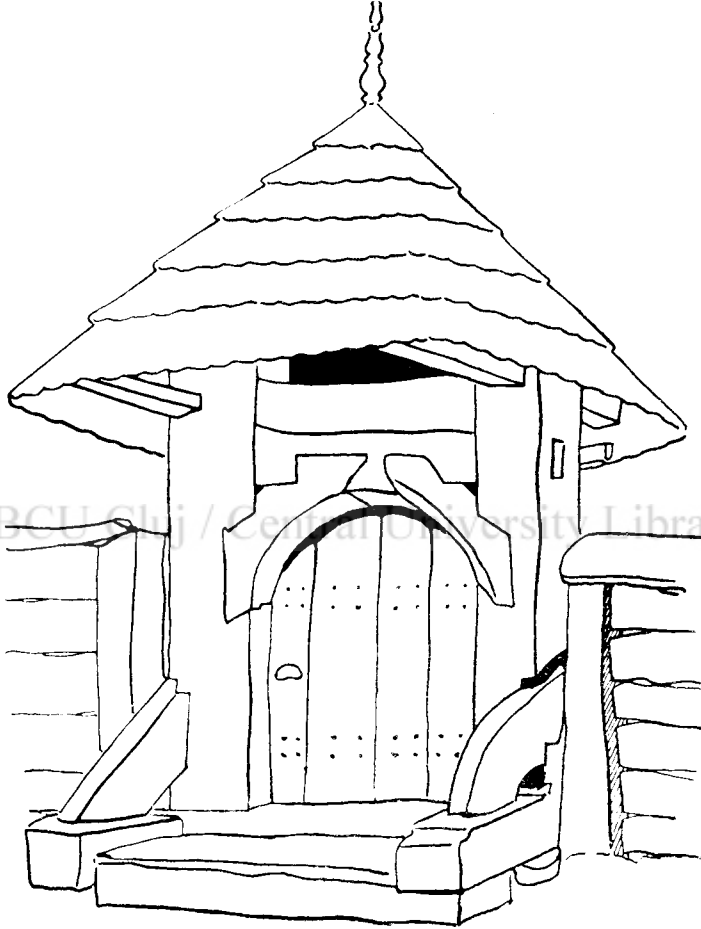
Végül is bocsánatot kérek és kedves kezeit csókolva maradok mély és hálás tisztelettel alázasatos szolgálja

Molnár Dani
Makfalvan
1905 Juli

¹ Gr. Kuún Gézával.

A bábonyi népi építkezés néhány emléke.

Kalotaszeg északnyugati felének legszélső, magyar lakosságot magába-foglaló faluja, Bábonny Kolozsmegye egyik legkisebb és bizonyára leg-jelentéktelenebb községe. Anyira félreesik a főútvonalaktól, hogy mikor Kalotaszegről az első leírás megjelent, nem is említik meg.¹⁾

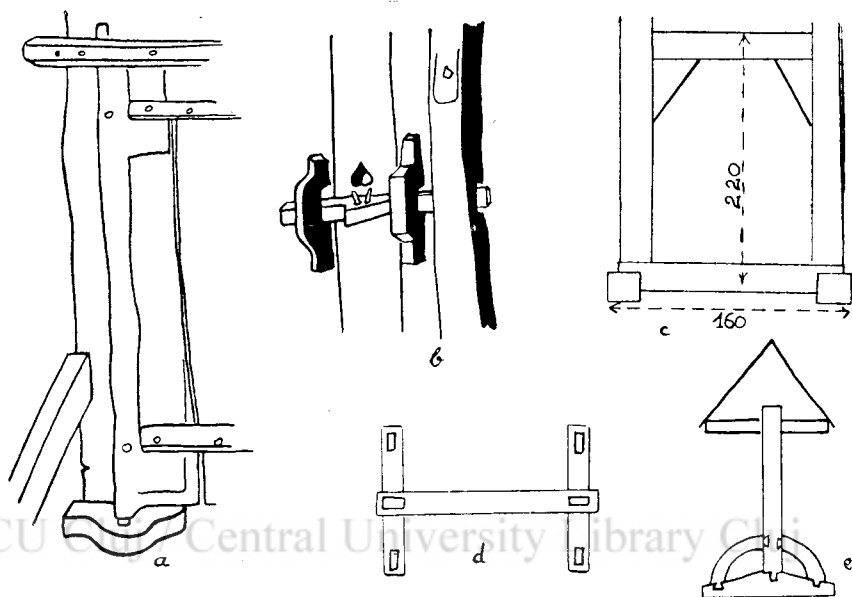
A bábonyi ref. egyház cinteremkapuja.

De néprajzi szempontból éppen viszonylagos eldugottsága miatt nagyon érdekes adatokkal szolgál a kutatónak. Építkezésében itt-ott még híven őrzi a régebbi építésmód jellemző sajátosságait, bár csak a közelmúltban is figyelemreméltó népi emlékeket vesztett el. Alig néhány éve bontották le mind a református, mind a román egyház fatemplomát.²⁾

¹⁾ Malonyai Dezső A magyar nép művészete című munkájának Kalotaszegről szóló I. kötetében is csak egyetlen jelentéktelen rajzot láttam Bábonnyból.

²⁾ Ez utóbbi fatemplom építési korára vonatkozólag semmit sem tudhattam meg. Kós Károly szíves közlése szerint építője a kapufelirat szerint magyar volt.

Pedig a református egyház fatemplomával kapcsolatban idézhetjük a kalotaszegi ref. egyházmegye 1754-i összeírásából, hogy már e tájt azt vallják a tanuk: „Tudjuk bizonyosan, hogy itfen Bábonban vagyon a református eklézsiának a régi fatemplom helyén ugyan fából csinált új temploma“ (*Inventarium Bonorum* etc. 135. l.). A nemrég lebontott templom tehát egész berendezésével együtt közvetlenül 1754 előtt egy régebbi

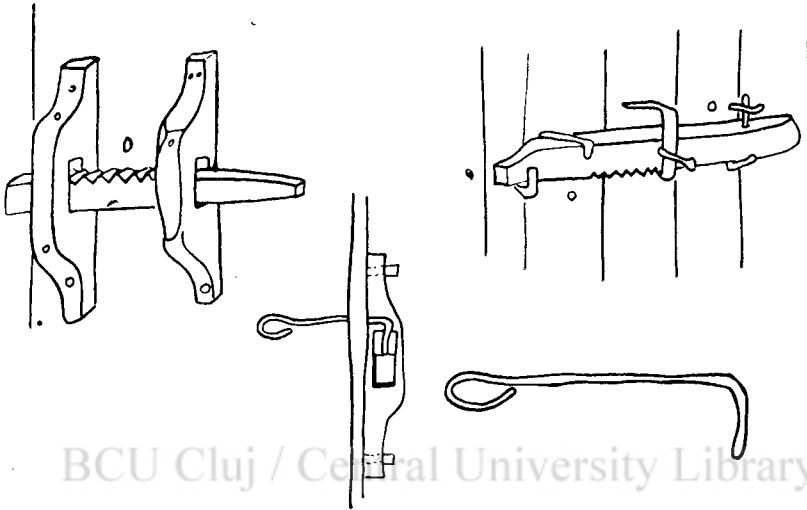
A cinteremkapu szerkezeti elemei.

fatemplom helyén épült. Erről félre nem érthetően bizonyodik az előbb idézett vallomás útmutatása és mostanában lebontott régi templomból az új, Kós Károly tervezte templomba is átmentett belső berendezés két karzat-feliratának 1752-es illetőleg 1753-as évszáma. Ez egyszersem elárulja azt is, hogy a templom építésének megkezdése az előbbi, befejezése pedig az utóbbi évben történt.³⁾

E fatemplom mellé nemrégiben még két, illetőleg három érdekes építészeti emlék sorakozott. Az egyiket, egy fa haranglábát 1935-ben

³⁾ A karzat most középen elhelyezett egyik kazettájának felirata: A(nn)o 1752 EZ a TEMPLOM KE / ZDÖDET ALMÁSI JOSEF PAPs(AG)Áb(an) / ÖREG BODIS ANDRÁS FIJAJI/NAK HÜSÉGES SEGÍTSÉGÉVEL A / KORI BODIS PETER EGYHÁZFISÁG(-)b(an) / A(nn)o 1753 TORDAI GYÖRGY PAPSÁ(GÁ)b(an) / DAROTZI JÁNOS EGYHÁZFISÁGÁb(an) / BODIS GYÖRGY HÜSÉGES / SEGÍTSÉ(GÉ) VEL VÉGGZOD/et el koltsegevel. — Az alsó párkány felirata: KOLOSVÁRT LAKO KÖVENDI ASZTALOS JÁNOS MESTERLEGI:NEJ:VEL VgYMíNT MARTINUS RIDELI ES RAKOSI GYÖRG(Y)E(L). — Az első feliratban a / jel a sortördelést mutatja; a ()-be tett részek vagy hiányzanak vagy csak rövidítési jel utal rájuk. Az első felirat végének kipontozott része olvashatatlan; csak közelebről meg nem határozható 5 számot, illetőleg betűt lehet kivenni.

bontották le a fatemplommal együtt, de aztán a falutól távol álló és a ref. egyházkerület tulajdonában lévő tanya közepén ismét felállítottatta Kós Károly, a kalotaszegi egyházmegye főgondnoka. A jelenlegi templom háta megett álló régi, nagyszerűen megépített csúrt 1936. őszén bontották le. Szerencsére rajzban és szerkezeti felvételben megörökítette 1936. nyarán a kolozsvári ref. teológia bábonyi falukutató osztaga. A harmadik emlék, melyet itt rajzban is bemutatunk, ma is helyén áll. A bábonyi ref. egyház cinteremkapuja ez.

Eszes Jankó fazárai.

A kapu a maga vaskos, egyszerű szerkezetével kétségtelenül az 1752–53-i templomépítés alkalmával készült, és bár alighanem többszöri javítást is megért, szerkezetében a régebbi paraszt-építkezés emlékét őrzi. Egyik főérdekessége, ami a régi építkezésben gyakori, hogy minden alkatrésze fából van van. Faszegek tartják a fagerendák összeeresztett részeit, sőt fa a zárja is. Hogy például a faperselyekben forgó, egy darab bükkfából kifaragott ajtósarok deszkája is XVIII. századi, és természetesen még régebbi típust őrzött meg, arra nézve Petrichevich-Horváth Boldizsár 1737-i Melegföldvárra vonatkozó vagyonszeírásából idézem a kúria előtt álló kapu leírásának részletét: „Ezen kiskapu fasarokba vésett két cserefa hevederekben vasszegekkel szegezett három darab deszkából áll, nem vas csapon s kávéban, hanem a sarok magánosan fából készített fészekben áll s forog...” A 2. kép *a)* részén jól látható ez a sarokmegoldás, mely Bábonyban megfigyelésem szerint a ref. egyház telkével tőszomszédos Eszes Feri Jancsi utcaajtáján is előfordul. A cinterem ajtózárja is fazár, de kétségtelenül nem az eredeti, benne az eredetibb faretesz rovátkáit később két vassszeggel helyettesítették addig, míg e zárat egyáltalában használták; ma azonban már nem használják. A 2. kép *b)* részlete a zárat belülről mutatja be. A lefelé fordított szivalakú lyukon dugták be kívülről a vasból készített tolvajkulcszerű kulcsot, és azzal tolták félre az oldalsó oszlop meg-

felelő részébe betolt fareteszt. E zártípus egyszerűbb, kezdetlegesebb, tiszta fából készült alakját 3—4 példányban is láttam ismétlődni a kb. 84 éves Eszes Jankó Marcikó pusztuló malmán és csürén (L. 3. kép).¹

A cinteremajtó farészeit fedélszerkezet védi az idő viszontagságai ellen. A kapuban vasárnaponként meg-megjelenik még egy-egy pártában begyeskedő muszujos kalotaszegi leány-alak, egy-egy komoly feketében méltósággteljesen lépkedő öregebb-rendű asszony, de a gyermek-sereg jórésze már városi holmikban jár. Ki tudja, mire ezek felnőnek, lesz-é becsületje a régi cinteremajtónak, melyen keresztül csaknem két század emberi gondja és hálája zarándokolt Isten színe elé!

Szta.

Az E. K. E. udvarhelyi Hargita osztályának megalakulása.

Kis túlzással azt mondhatnám, hogy örömnépe volt Székely-udvarhely társadalmának is, az Erdélyi Kárpát-Egyesületnek is a *Hargita* osztály megalakulása. Régóta nélkülöztük már azt az érdeemes munkát, melyet ez a nagyhirű, régi egyesület a természetjárás és honismertetés érdekében mind szélesebb körben végez. Mind többen és többen vannak, akik felismerik a természet ezer szépségét, akik megszeretik a természetjárást, ahol elfelejtik mindennapos gondjaikat, ahol megszűnnek a kicsinyes ellentétek, leomlanak a mesterséges válaszfalak, melyek az embereket távoltartják egymástól és szembeállítják egymással. Itt megvalósulni látszik a jók, nemesek örök vágya, az emberek békés, testvéri együtt-tartozása.

Ha szétnézünk szépséges vidékünkön, a gyönyörűség mellett fájdalmat is érezünk, lelkifurdalást, mint akik súlyos mulasztást követtünk el. A Hargita is mintha azért nézne ránk haraggal, komorzöld fenyveseivel, mert elhanyagoltuk; ezer esztendeje kínálja nekünk enyhető árnyát, üdítő forrásait, búfelejtő levegőjét, Istenhez vívó útjait, és mi csak most vesszük észre, csak most fordulunk feléje, amikor ingyen ajándékaira legnagyobb szükségünk van.

Ki fogjuk engesztelni a haragvó Hargitát és a testvér-hegyeket. Rendszeres kirándulásokat fogunk szervezni, népszerűvé fogjuk tenni a természetjárást, újra fel fogjuk fedezni ezt a földet, igazából meg akarunk ismerkedni hegyeivel és vizeivel, emberével és munkájával, igazából meg akarjuk ismerni magunkat, otthonunkat. Ha azután ezen túl leszünk, távolabbra is elmerészkedünk, a magunk megismerése után hadd ismerjük meg szomszédainkat is, természetsszeretűnket, testvéri érzéseinket elvisszük messzebbre is, hátha nyomukban hasonló fakadnak.

Az alakulást előkészítő megbeszélések még a múlt év október 19-én folytak le; az EKE-nek éppen városunkban tartózkodó elnöke, *Dr. Tavaszy Sándor* kifejtette az EKE célját, a természetnek az emberre gyakorol

¹ Az egyik valószínűs biztosító szerkezettel ellátott zártípus volt.

hatását és megjelölte azokat a feladatokat, melyeknek megvalósítása a megalakulandó osztályra vár. Azután bizottság létesült az alakuló közgyűlés előkészítésére és egybehívására.

Az alakuló közgyűlést november 28-án tartottuk meg, a központ képviselőjében *Szolnoky Gyula* alelnök volt jelen. *Dr. Voszka István*, az előkészítő bizottság elnöke üdvözölte a megjelenteket, megállapította, hogy a jelentkezett tagok határozathozatalra elegendő számban jelentek meg, a jegyzőkönyv vezetésére *Szentmiklósi Ferencet*, hitelesítésére *Haáz Rezsőt* és *Józsa Jánost* kérte föl. A bizottság titkára fölolvasta az alapszabályoknak a vidéki osztályok megalakulására vonatkozó részét, utána az elnök *dr. Dobos Ferenc* vezetése alatt a tisztikar összeállítására jelölő bizottságot küld ki.

A bizottság javaslatára a közgyűlés 1938. évre egyhangúlag a következő tisztikart választotta meg; *Elnök*: dr. Voszka István; *alelnökök*: dr. Boga Lajos, Haáz Rezső, Nyíró József, Zárug Endre; *titkár*: dr. Váró György; *pénztáros*: Bartók Lajos; *jegyzők*: Szabó Margit, Putnoky Ilona; *ellenőrök*: Lőrinczy János, Jancsó Béla; *választmányi tagok*: Albert Kálmán, Seprődi Erzsébet, Weress Margit, Bodrogi Károly, dr. Dobos Ferenc, Kovács István, Bende Vilmos, Incze Margit, Józsa János, Szentmiklósi Ferenc; *túravezetők*: Tassaly Andor, Asztalos Kálmán, Ferenczy Lajos, Siegmund Max, Kassay Eliz, Beldovits Ödön.

Dr. Voszka István, az újonnan megválasztott elnök a tisztikar nevében megköszönte a bizalmat és ígéretet tett, hogy minden erejükkel azon lesznek, hogy nemes célkitűzéseik valóra váljanak, hogy az EKE-nek ez az új osztálya föllendüljön és minél hamarabb elfoglalja azt a helyet, amely helyzeténél fogva megilleti. A megvalósítandó tervek közül legelsőnek és legsürgősebbnek az *Álmási-barlang* mellett egy menedékház építését tartja, ehhez kéri az osztály és a központ hathatós támogatását. Befejezésül *Szolnoky Gyula* a központ üdvözlését tolmácsolja, az osztályt a központ támogatásáról biztosítja, egyben útbaigazításokat ad az egyesületi munka megindítására nézve.

Az EKE egy nagy reményekre jogosító, eredményes munkára hivatott osztállyal lett gazdagabb és erősebb.

Haáz Ferenc.

A Mount Everest

megmászási kísérleteiről sokat olvashattak olvasóink. A múlt év november 4-én d. u. 6 órakor a kolozsvári egyetemi könyvtár előadó-termében alkalom nyílt arra is, hogy személy szerint is lássuk azoknak egyikét, akik e hihetetlen erőfeszítésekkel járó vállalkozásban résztvettek. A jelzett időpontban ugyanis a mount-everesti kutatórajok egyik résztvevője, *Ruttlege* Hugh adott elő. A kicsiny, alacsony, őszbecsavarodó emberben aligha vette volna észre valaki is a nagy vállalkozások részesét és vezetőjét, ha nem áll ott az előadóasztal mellett. Angol nyelvű előadásában ismertette azokat nehézségeket, amelyekkel minden mount-everesti hegymászonak meg kell küzdenie. Az első nehézség abból a politikai tényből adódik, hogy a Mount Everest két állam, a független *Tibet* és az ugyancsak önálló *Nepal* határán, tehát nem európai állam gyarmatterületén van. Nagy akadály az is, hogy a forróégövi India éghajlatával szemben Tibet éghajlata hideg, zord, és így a nagy éghajlati különbséget nagyon nehezen tudja megszokni a délről, azaz India felől a Mount Everest megközelítésére vágyó európai. Talán a legborzalmasabb nehézségekkel maga a hegység, maga a terep áll a kutatórajok útjában. A terméketlen Tibet területén egy nagy, néhány száz európai-ból és benszülöttből álló vállalkozó csapat élelmet nem találhat, és ezért a távoli Indiából kell az élelmet magukkal vinniök. Ez és a felszerelési tárgyak szállítása egyik legnehezebben megoldható kérdése az efféle vállalkozásoknak. Nem kell elfelednünk a légritkulás következtében beálló vérkeringési zavarokat, és az ezek nyomában fellépő emberi betegségeket sem. A terepnehézség magának a hegység alakulatának különlegességében mindeddig legyőzhetetlen akadályt állított a Mount Everest csúcsára törekvők elé. A 8840 méter magas hegy ugyanis kb. 6000 méteren fejül meredek sziklaoldalakból, sőt részben sziklafalakból áll. Az utolsó 300 méteren egy 70–80 méter magas sziklafal mellett haladva egyetlen sziklakapun lehet a csúcsra feljutni. E sziklakapu aljánál (kb. 8500 m) feljebb még élő ember nem jutott; 1933-ban egy angol kutatóraj (a Malory-féle) érte el ezt a legmagasabb pontot. — Az előadó álló felvételek gyönyörű sorozatával, és két általa felvett filmtekercs lepergetésével szemléltette és jelenítette meg előttünk azt a vállalkozást, amelyben legutóbb maga is résztvett. Darzsilingtól, a mi Kőrösi Csoma Sándorunk nyugvóhelyétől kiinduló út döbbenetes szépségű részletei jelentek meg merev mozdulatlanságban az állóképeken és a gyorsan pergő filmszallag képein. Így egyszínű képekben is lélekzetelállítóan nagyszerűek voltak a havas, jégáras sziklák, a hosszú jégoszlopsorok; emberfelettien nagyszerű volt a ritkuló levegőben egyre nagyobb erőfeszítéssel vánszorgó, az átható hidegben mind szorosabb, mind melegebb társasággá olvadó kutatóraj, amely elszántan, halálmegvetéssel halad a titokzatosan hallgató hófedte csúcs felé. A Ruttlege-féle kutatórajnak ezúttal sem sikerült elérnie a csúcsot; a tulságosan zord időjárás következtében a Mont Everest meghághatatlan hó-jég páncáll burkolta be testét, hogy a fehér és a színes emberek elszánt csapata ne láthassa meg az ember-nemlátta zúgokat. A sikertelenség azonban csak újabb vágyak szítója. Ugy látszik a fehér ember nem nyugszik, míg el nem éri az egyelőre távolból hidegen, elérhetetlenül szikrázó hallgatag csúcsot.

EGYESÜLETI ÉLET

Választmányi gyűlésünk november 25-én *Csáti Éva* szigorló orvosnőt és *dr. Parádi Kálmán* orvot rendes taggá, *dr. Szabó T. Áttila* rendes tagot pedig alapító taggá választotta.

Központunk november 25-i választmányi ülésén az egyes szakosztályok vezetői az egyesületi központ helyzetének javulásáról számoltak be. A tordaihasadéki és a bükki menedékházban egyre folynak a javító és kiegészítő munkák. A folyóirat 1937. 11–12. számának megjelenésével lezárt évfolyamáról is jelentést tett a szerkesztő. Kérésére a választmányi gyűlés *dr. Tavaszy Sándor* elnöklete alatt bizottságot küldött ki, hogy a folyóirat fejlesztésének anyagi és szellemi lehetőségét vizsgálja meg.

Csiki osztályunk az őszi folyamán megkezdte a sutai menedékház emeletének felépítését. A szükséges anyagi eszközök hiányában az építkezés csak úgy kezdődhetett meg, hogy az egyesület műszaki tanácsosai, Frank Miklós és Schmidt József mérnökök saját költségükön vállalták az építkezés munkálataival felmerülő összes kiadásokat, míg az egyesületnek csak az anyagbeszerzésről kellett gondoskodnia. A munkálatok már annyira előrehaladtak, hogy december elsejére a ház tető alá került. Az anyagbeszerzési alap gyarapítása céljából november 13-án sikerült teaestélyt rendezett az osztály, ezen a tagokon kívül az egyesület barátai is teljes számmal megjelentek. — A csiki osztály tagjai ezúttal is példát mutattak az áldozatosságból a többi osztályunk, sőt központunk tagjainak is.

Ugyanez az osztály december elsejétől hat hetes sí-tanfolyamot rendez, hogy a sísportot, mely Csíkban igazán hazájára talált, továbbfejlessze. A tanfolyam vezetője Nagy Rezső tornatanár, aki hetenként négyszer fog órákat tartani mind a kezdők, mind a haladók részére d. u. 3-tól 5-ig és este a külön e célból kivilágított területen 8-tól 10-ig. A tanfolyamot versenyvizsga fogja bezárni. Az egyesület e tanfolyamot arra is felhasználja, hogy sí-csapatát előkészítse a februárban Székelyudvarhelyen rendezendő székelyföldi kupaversenyre és a brassói országos síversenyekre.

A központ választmányja nov. 5-i gyűlésén a szertári tárgyak használatára nézve a következő határozatot hozta: 1. A szertáros bármely felszerelési tárgyat csak a természetjáró szakosztálytól nyert előzetes fölhatalmazás után adhat ki a tagoknak. 2. Nem tagoknak felszerelési tárgy az előbbi feltétel teljesítése esetén is csak a leltári érték letétbe helyezése után kölcsönözhető. 3. A kölcsönkért tárgyakért a tagok semmi használati díjat nem fizetnek, a nem tagok ellenben méltányos, a tárgy értékétől és a használati időtől függő használati díjat kötelesek fizetni. 4. A kölcsönvett tárgyak csak a megállapított ideig maradhatnak a kölcsönvevőnél. Ez előírás ellen vétőktől a szakosztály más alkalommal megtagadhatja a kölcsönzést. 5. Mind az idegenek, mind a tagok a kölcsönvett tárgyakért anyagi felelősséggel tartoznak. — A kölcsönzés alapelveit a választmány külön e célra kiküldött kizottsága állapította meg.

Marosszéki osztályunk őszi kirándulásai. 1937. szeptember 20-án dr. Máthé János elnök vezetése alatt osztályunk 18 tagja részt vett a tordjai hasadéki Bors Mihály emléktábla leleplezési ünnepségén. — Osztályunk nevében elnökünk mondott üdvözlő beszédet. A közeled után d. u. 3 órakor a Király-erdején át felmentünk a Patkós-sziklához, majd innen a kis-peterdi oldalon leereszkedve, a hasadékon át tértünk vissza a menedékházhoz d. u. 7 órakor, A vezetést Bacsoni Géza központi tagtársunk volt szíves vállalni.

1937. október 10-én társasgépkocsin a nagyekemezei gáztúznél voltunk. Meglátogatta csoportunk Küküllővárt is. A Kisküküllő balpartján emelkedő domb lapos tetején áll komoran a vár, négy zömök saroktornyával; hajdanában királyok, fejedelmek birtoka. A körülötte elterülő park vadaskertjével a múlt században országos hírnév volt. Lent a domb alatt terül el a falu, régi nevén Majosfalva. Református temploma sok emléket őriz. A torony még a XI. századból való, s az északi részén a templomfedél alatt fél méteres tatárfej festmény látható. Lehet, hogy a nagy tatárjárás emléke. A kriptájából a Patocsiak értékes ékszerei, boglárai kerültek ki a kolozsvári múzeumba. A szájhagyományt az úrvacsora-osztás közben a templomba berontó medvéről nagy mesemondónk, Jókai Mór dolgozta fel Bethlen Ilonka és Apaffy Mihály szerelmi historiájában. — Este 8 óra körül érkezünk a tűzhöz. Az őszi eső, meg a felázott talaj miatt nem közelíthettük meg egészen, de még így is szép látvány volt. Különösen szép panorámában gyönyörködhattünk visszafelé jövet a Hullahegyről. Hátratekintve, mélyen lent a völgyben Medgyes gázlámpái mint apró fehér pontok pislogtak s a láthatárt elzáró hegylánc fekete tömege mögül feltörő hatalmas piros láng bíborszínűre festette az égboltot. *E. J.*

A KÖZPONT TÁNCMULATSÁGÁT január 29-én (szombaton) este rendezi meg a Katolikus Kör helységében (Str. Kogálniceanu 7.) A kedvesnek, családiasnak ígérkező ünnepélyre felhívjuk tagtársaink figyelmét.

Az E. K. E. munkakirándulásai. Sí-sportunk előmozdítása érdekében érdekes újtást vezetett be egyesületünk. A közeledő téli időnyre való tekintettel elhatározta, hogy a hűk-erdei menedékházunk közelében lévő és a mikesi gerincre vezető utakat rendbehozza, illetőleg a sísport úzésére használhatóvá teszi, jelzéssel látja el őket és saját meg a társesületeknek a Bükkerdőben lévő menedékházában esetleges balesetekre gondolva elsősegély állomásokat létesít. Egyesületünk a fentiekre vonatkozó megbeszélésekbe bevonta a helyi társesületeket is; ennek eredményeképpen munkakirándulások keretében kezdtük meg a szóbanforgó utak javítását. Az első ilyen kirándulások, melyeket november hó 14-én, 21-én és 28-án tartottunk meg, nagyon jól sikerültek. Résztvettek azokon az E. K. E. természetjáróin kívül a K. K. A. S. E., a „Gyopár”, a „Kolping”, a Tenisz Klub tagjai is és a legnagyobb egyetértésben dolgoztak együtt a közös cél érdekében. Ezen munkakirándulásokon a már említett útszakaszokat megtisztították a kiálló kövektől és ágaktól, a vízmosság okozta árkokat és mélyedéseket betömték és elegyengették, úgy hogy ezek az utak máris teljesen használható állapotban vannak a sísportot űző közönség részére.

Friedsam Gyula.

Kelemen Lajos levéltáros október 30-án töltötte be 60. évét. Az erdélyi történelem e legalaposabb ismerője, a kutatók példátlanul készséges támogatója, mintegy 40 éve tagja egyesületünknek és így legrégebb tagjaink közé tartozik. Mint egyesületünk központi választmányának tagját üdvözzöljük és kívánunk áldást ezután életére.

HIREK

A Brassói Turista-Egylet tízéves jubileuma.

1937 nov. 5—7. napján ünnepelte a B. T. E. fennállásának tizedik évfordulóját. Az ünnepségeket az 5-én este tartott diszközyülés vezette be a következő tárgysorozattal: 1. Aronsohn Arnold elnöki megnyitója. 2. Takáts József főtítkár jubileumi emlékbeszéde. 3. Székely Géza títkár jelentése az egyesület túrista működéséről. 4. Bartók György gondnoki jelentése a gazdasági működésről. 5. Bartók Árpád: Tervek a jövőre. 6. Üdvözlések. 7. Aronsohn Arnold elnök zárószavai. Az üdvözlések során több beszéd hangzott el a különböző társadalmi és természetjáró egyesületek részéről, közöttük az E. K. E. csikszéki osztálya nevében Vámszer Géza, ez osztály elnöke köszöntötte az egyesületet. A közgyűlést közvacsora követte. — Másnap, nov. 6-án jubileumi diszvacsera volt az egyesület nagyközhavasi menedékházában, melyen a Brassótól való nagy távolság meg a késő őszi idő ellenére is mintegy 80-an vettek részt. A diszvacserát Aronsohn Arnold elnök nyitotta meg. Utána dr. Takáts főtítkár felköszöntöje, majd az új tagok diszserleggel való ünnepélyes beiktatása következett s végül dr. Balogh Ernő üdvözölte az egyesületet az E. K. E. központja nevében. Nov. 7-én a közönség a menedékházban töltött éjszaka után több kisebb csoportra oszolva, különböző irányokban kirándulásokat tett s estére visszatért Brassóba.

Ez a lefolyt ünnepségek száraz adatszerező kerete. E keretét azonban valami különös belső melegség, a tiszta öröm lelkes megnyilatkozása töltötte ki

s az ünnepségek nagyszabású külsősége nem az ürességet palástoló cicoma volt, hanem a mélyebb értékeket méltán kifejező dísz. Az emlékünnepségek ez a belső erkölcsi súlya megnyilatkozott abban is, hogy ez az ünnepség messze túllépett a B. T. E. szűkebb körén, mert szinte egész Brassó akosztatlan ünnepe volt. Tíz évvel ezelőtt a B. T. E.-nek semmije se volt, még neve se. Nem volt semmi. Még ennél is kevesebb: sok baj, mely együtt járt magával a megalakulással. És ma már erős szervezettel, hatalmas értéket képviselő túrista berendezésekkel áll a természetjárás eszményi szolgálatában, pedig ingyen az égből itt sem szállott le semmi. Nehéz küzdelmekkel volt tele a tíz év, mint ahogy azt az egyesület kiadásában a jubileumra megjelent emlékfűzet történeti hűséggel elő is tárja. Maga az élet egyedül még nem érdem, azzá csak megfelelő belső tartalma által lesz. Ezért van az, hogy ez az évforduló nem a munkátlansággal eltöltött időről való megemlékezés üres, felfújtt színes léggömbjéhez hasonlítható, hanem sok áldozatos munkának, célt érő szívós kitartásnak, nagy eredményeket mutató akarásnak szép és méltó ünnepéül tekinthető.

Szívből kívánjuk, hogy ez az évforduló a B. T. E.-nek ne csak maradandó szép emléke legyen, hanem a jövőre még fokozottabb lendítő erőt adjon sok, nehéz feladata elvégzéséhez.

Dr. Balogh Ernő.

A híres aggteleki cseppkőbarlang

magyarországi felén felépült az első természetjáró szálló és az ezzel kapcsolatos barlangmúzeum is.

Indiántábor a Duna szigetén. Kis-
maros és Nógrádverőce között a Duna
egyik kis és kies szigetén, ott, hol a
folyó nagy kanyarodót alkot, mielőtt
délnék fordulna, ott üti fel nyaranta
már hatodik éve vaiódi indiánsátrak-
ból táborát az a tizenöt főnyi férfi-
társaság, amely rajongó gyermekko-
runk bálványait, az indiánokat válasz-
totta mintaképül. Azt olvassuk *Széfed-
din S. Bey* cikkében (Keleti Újság,
1937. XI. 23.), hogy a magyar indiánok
feje, törzsfőnöke, *dr. Baktay Ervin*, a
neves keleti utazó és író, akit a tábori
indián-életben *Heverő Bölény* néven
tisztelnek.

Azt is megtudjuk, hogy az ötlet
csak Európában újkeletű, a mozgalom
megteremtője *Thompson-Seton Ernő*
amerikai író, aki életének szebbik
részét a természet világában indián
vadászok között töltötte el. Megis-
merte, megszerette őket, elsajátította
azt a sok ismeretet, amely az indián
férfit, a természet igazi fiát jellemzi,
de magáévá tette azt a nemes szelle-
met is, amely minden indiánnak sa-
játja és amely őt *Thompson-Seton* sze-
rint eszményi emberré teszi. „Az
indián minden vadban testvérleányt lát,
és sohasem ejt el föbbet, mint amennyire
legszorosabb szüksége utalja.” Mennyi-
vel magasabb ez a vadászkerkölcs
európai nímródjaink esztelen pusztí-
tásánál.

Thompson-Seton könyvet is adott
ki mozgalmának terjesztése céljából,
amely a cserkész-mozgalomnál régiebb,
elveiből sokat átvett *Baden-Powel*.
Ennek a könyvnek útmutatása szerint
alkotta meg *dr. Baktay Ervin* a kis-
marosi Dunaágban fekvő regényes
szigeten a magyar indiántábor szei-
vezetét, amelyet az amerikai indián
szövetség (The Indian Association of
America) is számon tart. A felvétel
feltételei igen szigorúak, azért van
hat év után is csak tizenöt tagja,
pedig tízszer annyi is lehetne.

A törzs tagjain és meghívott bará-

tain kívül senki sem léphet a szigetre.
A táborozás alatt mindenkinek indián-
neve van, melyet valamely jellemző
tulajdonságáért vagy érdeméért kapott.
Ilyen nevekkal találkozunk: *Bozontos
Farkas, Hallgatag Hód, Szürke Súlyom,
Fehér Szarvas*. Ne nemcsak nevük in-
dián, ruházatuk, minden felszerelésük
az; ha az időjárás kedvező, fürdő-
nadrághoz hasonló *ágyékkendőt* visel-
nek, ünnepi alkalmakra, tábortüzhöz
mindenki felölti díszruháját és sástoll-
koronáját. A tollakat meg kell érde-
melni, indián-erényekkel, tettekkel
egyenként kell megszerezni; a teljes
korona 24 tollból áll.

Igy él ez a kis csapat dolgozva,
sportolva, szórakozva, legalább rövid
időre természetes, gyermekesen vidám
napokat, a természet szeretetétől, igaz
baráti érzéstől, a Nagy Szellemnek,
mindnyájunk Istenének tiszteletétől
áthatott boldog életet.

Déry József, a Magyar Turista-
Egyesület díszelnöke és több termés-
zetjáró csoport dísztagja, 1937 októ-
ber 13-án 72 éves korában meghalt.
A kiváló magyar természetjáró 1894 óta
munkatársa, majd két évtizeden át szer-
kesztője volt a Turisták Lapjának.

**A budapesti nemzeti nyomtatvány-
kiállítás**on a természetjárók számára
különösen érdekes és tanulságos volt
a Térképészeti Intézet anyagának ki-
állítás. Tájékoztatta ez a látogatókat
a légi térképezés módszeréről, a tér-
képek kidolgozásáról és a különböző
térkép-fajokról.

XI. Pius pápa úgyszólván gyer-
mekkorától kezdve szenvedélyes hegy-
mászó volt. Komolyan, minden egyéni
vágyát visszafojtva készült a papi hi-
vatásra, de pihenésképpen nagy, jól
előkészített kirándulásokat tett. A ter-
mészetjárás tőiténetébe bele is írta a
nevét a *Monte Rosa* bátor megmászá-
sával (1889). Mint a milánói Alpesi
Klub tagja az Alpok több csúcsát
megmászta; többek között a Mont-
blancon is volt.

Vadlibavadászat a Hortobágyon.

Őszintén megvallhatjuk, azt sem tudtuk eleddig, hogy a Hortobágyon vadliba van, nemhogy még vadászat is volna. A Hortobágyot mindig csak gulyáiról, méneseiről, csikósairól hallottuk emlegetni, most olvashattuk az Ellenzékben *Raczkó Lajos*-tól (1937. XI. 26.), hogy mi rengeteg vadlúd (és következetesen vadlibának mondja) terem meg ottan a halastavak tájékán, százezreket emleget, és mi egyet sem hallottunk róla. Holmi ángliusok kaptak rá vadászatukra, tőlük kedvet kaptak más nemzetbéliek is, franciák, lengyelek, oroszok, bajorok; nemsokára úgy fog-nak járni a Hortobágyra libavadászni, mint Áfrikába oroszlánra, vízilóra. Pedig vadászata nem is olyan egyszerű. A kapitóliumi lúdak óta tudjuk, hogy a liba éber állat, de azt még se hittük volna, hogy olyan nehezen lehet puska-végre kapni. Vadászata úgy történik, hogy fölfogadott emberek lesgödört ásnak, abba még virradat előtt beléuk-corognak a puskások, onnan lesik — sokszor vízben, sárban, ködben, esőben —, míg a madarak hajnaltájban sok gágogás, veszekedés, láрма közben fölkerekednek a halastavakból, hogy maguknak való legelőre szálljanak. A lúdak elég alacsonyan, 10—15 m-nyi magasságban húznak el a lesgödör lakójának feje fölött, még sem olyan könnyű leszedni őket, épen feltűnő éberségük miatt.

Az egész leírásból legérdekesebb a nagyvándorlás pompás tájékozódó képessége. Ők ássák a gödröket, ők fuvarozzák a csárdából a vadászokat pirkadat előtti vaksötétben a tegnapi ázott gödörhöz a rengeteg Hortobágyon, ahol még nappal is könnyebb eltévedni, mint helybe találni, és végül ők eszik meg a vadászsákmányt, a sok ártatlan libát is, mert a vadásznak csak a sport izgalma kell, de úgy hírlik, hogy a nagyvándorlás is már erősen únják a mindennapos libapecsenyés vasárnapot.

A Szádeczky emléktábla leleplezése.

Az abaújtonamegyei Pusztáfaluban 1937 október 24-én leleplezték le azt az emléktáblát, amely e falu 40 éven át volt lelkipásztorának, Szádeczky Sámuelnek és két fiának, Szádeczky-Kardoss Lajos dr. történetírónak (1859—1935) és Szádeczky-Kardoss Gyula dr. geologusnak (1860—1935) emléket hirdeti. A két tudós élete sokáig össze volt fűzve nemcsak országgrészünkkel, de egyesületünkkel is. Szádeczky-Kardoss Lajos dr. mint évtizeden át a kolozsvári egyetem tanára nemcsak hogy az akkori történetíró nemzedék tudományos kalauza volt, de nagy történetírói munkássága megszerezte számára a legnagyobb tudományos kitüntetések egyikeit: a Magyar Tudományos Akadémia és a lengyel akadémia tagjává választotta, a vilnai egyetem meg díszdoktorátussal tüntette ki. *1909-től 1917-ig folyóiratunk fő-, majd társszerkesztője és egyesületünk egyik legbuzgóbb tagja volt.* Öccse, Szádeczky-Kardoss Gyula dr., kolozsvári egyetemi tanár, az 1913-iki kanadai nemzetközi geológiai nagygyűlés alelnöke volt. Egész tudományos munkássága Erdélyhez kapcsolódott; magáról Kolozsvárról is több földtani tanulmányt írt. Mint kiváló geologus eszményi természetjáró is volt; egyesületünk is tiszteletbeli elnökévé választotta. (Jelentőségét dr. Tulogy János folyóiratunk 1935. évf. 89—90., dr. Balogh Ernő az Erdélyi Múzeum 1936. évf. 1—16. lapján méltatta). — A pusztáfalvi ref. egyház és a község valóban kegyeletes dolgot cselekedett, mikor a két, mihozzánk is oly közel-eső tudós emlékét ilyen külső, látható módon is megörökítette.

A cseppkőörök ellen szigorú rendszabályokat alkalmaznak Aggteleken. A barlangvezetőség feljelentése alapján eddig már több fegyelmezetlen, a cseppkőanyagot pusztító kirándulót megbüntettek és több látogató ellen eljárást indítottak.

A két villámsujtotta aradi természetjáró, *Márton István és Schmidt József* emlékére egyesületük, az Aradi Torna-Egyesület természetjáró osztálya emlékművet akar felállítani. Az emlékműpályázaton *Beleznay István* pályaművét fogadták el. A szükséges összeget gyűjtés útján szándékoznák előteremteni.

A Montblanc első megmászásának másfél százados évfordulóját nagy ünnepekkel ülték meg szeptemberben Chamonixban. Az évforduló alkalmával megkoszorúzták a hegy első meghódítóinak, *de Saussure* orvosnak és természettudósának meg *Balmat*-nak, a kiváló hegyi vezetőnek emlékművét. A két hegymászó sírjára a kanton képviselői, a városi tanács, valamint a svájci és francia alpesi egyesületek helyeztek koszorút.

A *Montblanc* nyugalmát is veszély fenyegeti, mert egy olasz katonai hegymászócsapat feltűnő hegymászói teljesítménye nyomán a franciák attól tartanak, hogy az olaszok katonai erődtételeket építenek a hegység déli oldalán. Ezzel kapcsolatban a franciák állítólag komolyan foglalkoznak azzal, hogy híres keleti védőműveket, az ú. n. Maginot-vonalat egészen a Montblancig kiterjesztik és megkezdik Európa legmagasabb csúcsán is az erődtmények építését.

A bukovinai román kolostorokat és népszokásokat a Nemzeti Természetjáró Hivatal (O. N. T.) kezdeményezésére a „Pathé journal” filmre veszi fel. Ez alkalommal Bukovina más nevezetességeit is filmen örökítik meg.

Újabb alpesi filmet készít a híres alpinista fényképező *Trenker Lajos*. A film a „Küzdelem a Matterhorn körül” címen azt az 1865-i hegymászó-szerencsétlenséget vette tárgyal, amelynek két halálos áldozata *Lord Douglas* és *Cros* volt. A film főhőse *Whymper*, a szerencsésen megszabadult, híres alpesi egymászó.

Románia a new-yorki kiállításon.

A párizsi világkiállítás román anyagának kormánybiztosa, *Gusti Demeter* egyetemi tanár, a Királyi Alapítvány (Fundatia Culturală Regală „Principele Carol”) igazgatója aláírta az Egyesült Államok megbízottjával azt a szerződést, amely biztosítja Románia részvételét az 1939-i nemzetközi kiállításon. A párizsi román kiállítás sikere előkelő helyet biztosított az ország számára a new-yorki világkiállítás területén is.

A Csalhó leírása és térképe nemrég jelent meg *Macarovici Miklós* egyetemi tanárségéd és *dr. Profopopescu* szerkesztésében. A Csalhó úthálózatának részletes leírását a színes térkép még használhatóbbá teszi.

Az ázsiai Pamirhegység-ben öt orosz hegymászonak sikerült 7000 méteres magasságot elérni. E bátor vállalkozók voltak az elsők, akik e hegység *Korjenevszkája* nevű csúcsát megmászták.

A Kaukázusban az Elbruszon 4200 méter magasságban orvosi kutatóállomást rendeztek be. Az állomásnak főcélja az, hogy tanulmányozza azokat a hatásokat, amelyek az emberi szervezetet a magaslati levegőn érik. E vállalkozás nemcsak a természetjárás, hanem a légi közlekedés szempontjából is fontos.

Az Erdélyi Múzeum-Egyesület két téli előadássorozata december 7-én megkezdődött. Az első sorozatban 42 népszerűsítő előadás szerepel a legkülönbözőbb bölcséleti, jogi, történeti, természettudományi, társadalmi és más kérdésekről. A másik sorozat a *szak-előadásokat* foglalja magába; ezekben az egyesület bölcsészeti-, nyelv- és történettudományi, illetőleg természet- és orvostudományi szakosztályának tagjai ismertetnek egyes szakkérdéseket. Az előadások teljes jegyzékét az egyesület titkáratól, dr. Kántor Lajos ref. leánygimnáziumi tanártól lehet megszerezni. A díjtalan előadások látogatását melegen ajánljuk olvasóink figyelmébe.

Tíz év a turistaság szolgálatában címen a Brassói Turista-Egyesület 10. évfordulója alkalmából Székely Géza összeállításában emlékfüzetét adott ki. E szép és izléses kiállítású füzet természetjáró vonatkozású meg az évforduló alkalmából időszerű cikket és verseket tartalmaz. Örömmel olvashatja minden komoly természetjáró e kiadványt, amely az egyesület tíz éves szép és példaadó munkáját fűkrözi.

Új orosz északsarki kutatóraj indult augusztusban az északi sarkra *Samojlovics* egyetemi tanár vezetésével. A raj az 1810 körül felfedezett Samikow-területét vizsgálja meg, és azután a Long-szigeten sarki állomást létesít. A kutatóraj egyik részét szerencsétlenség érte. Ugyanis a Szovjet Unió fennállásának 20 éves fordulóján egy jégtáblán akartak ünnepélyt tartani. A jégtábla azonban elsüllyedt és az ünneplők közül többen a tengerbe veszttek.

Az aggteleki cseppkőbarlangban még mindig nem állapították meg véglegesen a földalatti országhatárt. A tél folyamán, mikor a barlang vitás részén alacsony vízállás lesz, külön erre a célra kiszálló közös magyar és csehszlovák bizottság méri fel a barlangot és állapítja meg az országhatárt — a föld alatt.

Az „Echo” fényképészeti szakosztályának versennyel egybekötött fényképkiállítása 1937 november hó 14—28-a között igazi élvezetet nyújtott a látogatóknak. A 6 csoportban versenyző kiállítási anyag beküldői közül a következők nyerték el az első díjat: I. Természetjáró és tájképek: Dr. Cernescu Széver (Bukarest): A tavasz dala. — II. Arcképek: Dr. Marx József (Nagyenyed): Falatozás. — III. Életképek: Dr. Középesy Lajos (Nagyvárad): Május. — IV. Csendélet- és műszaki képek: Grünfeld Sándor (Nagyvárad): Csendélet. — V. Néprajzi képek: Vargi Zoltán (Kolosvár): Torockói hajadon. — VI. Kezdők képei: Warga Dániel (Ko-

lozsvár): Itatás. — A kiállításra kétségtelenül szép nagy anyag érkezett be; úgy tetszik, talán még nagyobb, mint amekkorára a szakosztály számított. Legalább is erre következtünk abból, hogy egyetlen nem túlságosan nagy kiállítási teremben kellett összezsúfolni azt a harmadszáz képet, amely a versenyre, illetőleg a kiállításra beérkezett. Ez a képek élvezését, nyugodt szemléletét nagyon megnehezítette. Nincs terünk arra, hogy az egyes csoportokban kiemelkedőképekkel külön is foglalkozunk. Annyit azonban megjegyezhetünk, hogy feltűnően szegényesnek tartottuk a néprajzi anyagot. A néprajzi felvételeken látszott, hogy a versenyzők nem tanulmányozták a néprajzi felvételek feltételeit. A népelet egy néhány csillogó, mutatós jelenetét, tárgyát, vagy alakját fényképezték rendszeren a felvétel helyének (község) jelzése nélkül. Nem láttunk talán egyetlen néprajzi felvételt sem, amely arról tanuskodott volna, hogy a fénykép készítője valóban elmerült volna a népi élet tanulmányozásában. Torockó, Kalotaszeg, ez a két, felületeiben agyonfényképezett néprajzi közhely szerepelt főképp a néprajzi felvételek között. Kivánatos volna, ha komolyabb, mélyebb érdeklődéssel fordulnának vasárnapi kirándulóink a rejtettebb népi szépegek és értékek felé. — E megjegyzések természetesen az eddigi és ezutáni versenyzőket és nem a kiállítást rendező egyesületet illetik, hiszen az „Echo” valóban kiemelkedő és erre mifelénk ritkaság számba menő kiállítást rendezett. Őszinte elismeréssel és megelégedéssel köszöntjük az „Echo” fényképészeti szakosztályának vezetőségét ezért a szép, tanulságos kiállításért. Reméljük, hogy e kiállítás csak kezdet és a jövőben rendezendő kiállítások nagyobb keretek között az eddigi tapasztalatok szem előtt tartásával még nagyobb gyönyörűséget szereznek majd városunk szép után vágyó kiállítás-látogatóinak.

A pisztránghalászat tilalmi ideje.

A hivatalos lap ez évi 264. számában megjelent rendelet szerint tilos a pisztráng (*Salmo Fario L.*) halászata szeptember 15-től március 15-ig. A tilalmi idő után sem szabad 20 cm-nél rövidebb pisztrángot kifogni. Ha e méreten aluli hal akad horogra, nyomban vissza kell dobni a vízbe. A rendelet ellen vétőket 1000—3000 lejig terjedhető pénzbüntetéssel sújtják.

A kolozsvári régiségtár gyűjteményei csütörtökön és vasárnap d. e. 10—1-ig ingyen, máskor 10 lej látogatási díj ellenében állanak a nagyközönség rendelkezésére. Iskolák előzetes bejelentéssel és engedéllyel más alkalommal is látogatási díj fizetése nélkül látogathatják meg a Str. Gen. Gherescu (v. Bástya-u.) 2. sz. alatti gyűjteményt.

Szerkesztői üzenetek.

Az olvasóknak és a munkatársaknak az újesztendőben sok boldogságot kíván a szerkesztő.

Kér egyben mindenkit, hogy egyesületünk iránti ragaszkodását mindenki fejezze ki a folyóirat támogatásával. Ha saját körében mindenki terjesztené az Erdély-t és egy előfizetőt szerezne, folyóiratunk külső kiállítását és belső tartalmát is szebbé, értékeesebbé tudnók tenni. Anyagi eszközök hiányában azonban nagyon sok terünetet nem tudjuk megvalósítani. Az anyagi támogatás mellett mind a vidéki, mind a központi tagok figyelmébe ajánljuk folyóiratunk szellemi támo-

gatását. A szerkesztő szívesen látná és szükségesnek tartaná, ha eddig hallgató vidéki osztályaink mindenike minden számban életjelt adna magáról. Lehetetlen, hogy egy-egy osztályunkban egész éven át semmi olyan ne történne, amit érdemes ne volna a többi osztályoknak is megtudniok.

Kérjük azokat az előfizetőket, akik valamilyen okból ez évben nem óhajtják folyóiratunkat járattni, hogy e számunkat a szerkesztőség címére visszajuttatni sziveskedjenek. *E szám elfogadása az előfizetés megújítását jelenti.* Az előfizetés díja 100, tagoknak 60 Lej.

Vízálló vihar- és szélkabátok valamint minden-
nemű természet-
járó és sportöltönyök legolcsóbb beszerzési forrása, készen és méret után

RUBIN EUGEN

KOLOZSVÁR-CLUJ, CALEA REGELE FERDINAND 29.

**Pipere, háztartási és fényképészeti
cikkekben a legdúsabb raktár az**

Emke Drogeriában
Kolozsvár-Cluj, Piața Unirii.